

Maria Lantz, rektor för Konstfack, och Jan Axel Nordlander, f.d. ambassadör och senior advisor åt Färgfabriken, påstår i en gemensam artikel i Konstnären att »en tydlig tendens i svensk kultur- och utbildningspolitik är att Sverige isolerar ... s.5

Vi sitter inklämda i Tove Kjellmarks kylslagna ateljé i Västberga industriområde. Rummet är som ett samtida Frankensteins laboratorium, fyllt med isärplockade mekaniska mjukdjursdelar. Ett akvarium hyser några ratade mjukdjur som ... s.14

Patrick Tresset har konstruerat fem robotar som alla heter Paul. De kan bara en enda sak. Teckna. Robotarnas kropp består av en gammal hederlig engelsk skolbänk. På den ena sidan av bänken sitter en rörlig arm med en hand som håller i en ... s.22

Det har knappast funnits en tid då robotar haft en så alldaglig ställning som idag – inom science fiction är roboten så självklar att genren börjar kännas klichéartad och publiken blir mer kräsen och svårflörtad. Roboten som kulturell ... s.25

Allt som behövs för konsten.

**10%
rabatt**
för alla
medlemmar
i KRO/KIF!

**boesner erbjuder 10% rabatt
för alla medlemmar i KRO/KIF**

Detta förutsätter att man i förhand anmäler sig hos kundservicen med telefonnummer 0304 666036 eller hos sverige@boesner.com

**Sveriges stora nätbutik
för konstnärsmaterial med
över 12 000 artiklar.**

 Följ oss på
Facebook

LEDARE
Konst som motståndshandling!

NYHETER
Förlikning, budgetförvirring och
aktion mot hotade konstnärer.

DEBATT
Konstnärsnämnden: »Befängt att påstå att kulturpolitiken
isolerar.«

TOVE KJELLMARK
KONSTNÄREN besöker henne i en frankensteinsk
ateljé i Västberga.

MÄSTAREN OCH MASKINERNA
Patrick Tresset har tagit sig an en ny
generation av lärlingar.

DEN MEKANISKA KONSTNÄREN
Maskiner kan göra mycket, men kan de skapa konst?

MEDLEMSSIDOR KRO/KIF

MEDLEMSSIDOR BUS

KONST SOM MOTSTÅNDSHANDLING

LARS HANSSON 3D-SKANNAR TOVE KJELLMARK

FOTO: NILLE SVENSSON

KONSTNÄREN NUMMER ETT 2015

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE: ANDERS RYDELL

FORM OCH KONSTNÄRLIG LEDNING: NILLE SVENSSON

NYHETSREDAKTÖR: JULIA PILEBY

REDAKTÖR: JOHAN LINDSKOG

MEDARBETARE I DETTA NUMMER: JULIA PILEBY, SANNA SAMUELSSON,

ROBERT STASINSKI, MICHAEL STENBERG

OMSLAG: TOVE KJELLMARK PORTRÄTTERAD AV ISENSE 3D-SKANNER

PRENUMERATION HELÅR 275 KR: RED@TIDNINGENKONSTNAREN.SE

ANNONSER: HANS FLYGARE, HANS@ANNONSHUSET.SE, 08-662 75 03

REDAKTIONEN: KONSTNÄREN C/O ANDERSRYDELL

ERIK DAHLBERGSALLÉN 9, 111 52 STOCKHOLM

EMAIL: RED@TIDNINGENKONSTNAREN.SE

KRO/KIF: HORNSGATAN 103, 9 TR, 104 62 STOCKHOLM

KRO/KIFTEL: 08 54542080

KRO/KIFEMAIL: KRO@KRO.SE, KIF@KIF.SE

TRYCK: TRYDELLS TRYCKERI AB, UPPLAGA 9000 EX

KRO/KIF Konstnärernas Riksorganisation
Sveriges Konsthantverkare &
Industriformgivare

TIDNINGEN KONSTNÄREN GES UT AV AB SVENSK KONSTNÄRSSERVICE

OCH PRODUCERAS AV EGG AB

DET ÄR SNART VÅR, men det är svårt att känna glädje detta år. Konsten har i modern tid inte varit så ansatt som den är 2015. Den befinner sig mitt i skärningspunkten av vår tids stora konflikter. Två tragiska, våldsamma och chockerande attacker i Europa har de senaste månaderna satt världens ljus på jihadismen. Den mot tidningens Charlie Hebδος redaktion i Paris i början av januari och den mot ett seminarium med Lars Vilks i Köpenhamn i februari. Både attackerna riktades i första hand mot konstnärer. Men också, vilket vi aldrig får glömma, mot judar. Europas judar lever idag under en hotbild, med skrämmande historisk analogi. Hotet mot den konstnärliga friheten kommer inte bara från jihadismen, vilket vi uppmärksammade i vårt nummer om högerextremism i höstas. Många svenska konstnärer lever med ständiga hot från nynazister, som också de riktar sitt hat mot judar. Den växande fascismen och högerextremismen i Europa utgör ett lika farligt hot som extrem jihadism. Det var knappast en slump att Anders Behring Breivik lyfte fram konstnärer i sitt manifest *2083 - A European Declaration of Independence* – däribland den svenska konstnären Joanna Rytel.

Men att konsten hotas är också ett vittne om konstens styrka. Konsten attackeras efter som den hotar dessa rörelsers ideologiska kärna. På så sätt utgör samtidskonsten i sig en motståndshandling mot de krafter som vill sprida skräck och begränsa våra mänskliga och demokratiska friheter.

Den konstnärliga friheten är idag attackerad från två håll, från två extremistiska ideologier med allt våldsammare kraft. Dessa rörelser vill med hot och terror sprida rädsla – som i sin tur riskerar att leda till självcensur. Att de viktigaste motrösterna tystnar eller tystas.

Det är en extremt farlig utveckling. Vi ser hur den konstnärliga frihetens pris blir för högt för enskilda konstnärer. Hur hoten inte bara drabbar utövarna utan också familjer och omgivning.

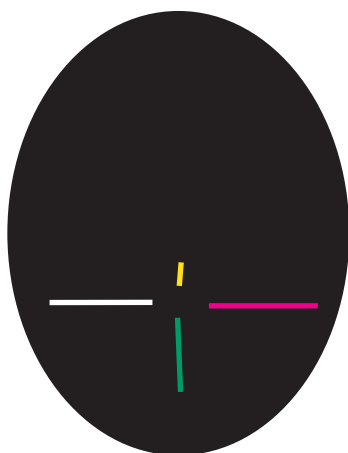
Därför måste vi också agera tillsammans. Vi kan inte låta enskilda konstnärer ensamma bära denna börda. KRO/KIF har därför tillsammans med Författarförbundet och Svenska PEN inlett ett samarbete för att gemensamt verka mot dessa hot. Det är ett långsiktigt arbete för att uppmärksamma författarnas och konstnärernas utsatta situation. Men också att stödja och hjälpa dem som utsätts för hot. Denna utveckling kommer vi återkommande att bevaka i KONSTNÄREN.

Detta nummer av tidningen har vi valt att ägna åt ett mer avlägset hot – robotarna. De dammsuger redan våra golv, klipper våra gräsmattor och monterar våra bilar. De kommande decennierna förutspås robotar ta över allt fler uppgifter i samhället och göra många av dagens jobb helt mekaniserade. Vi frågar oss om det även gäller för konsten? Mötet mellan robotiken och konsten är ett av de allra mest spännande områdena just nu. I detta gränsland ställs idag avgörande frågor, om artificiell intelligens och robotikens möjligheter. Men de allra mest intressanta perspektiven rör inte maskinerna – utan de frågor som robotarnas uppstigande ställer till oss själva. Vad det innebär att vara människa i en värld där maskiner kan göra det mesta bättre och snabbare. Och om en robot kan skapa geniutkonst – vem är egentligen upphovsperson – roboten eller robotens skapare?

ANDERS RYDELL

CHEFREDAKTÖR

KONSTNÄRSNÄMNDEN: BEFÄNGT ATT PÅSTÅ ATT KULTURPOLITIKEN ISOLERAS

MARIA LANTZ, REKTOR FÖR KONSTFACK, och Jan Axel Nordlander, f.d. ambassadör och senior advisor åt Färgfabriken, påstår i en gemensam artikel i Konstnären att »en tydlig tendens i svensk kultur- och utbildningspolitik är att Sverige isolerar sig och inte finns på de platser där kultur spelar en viktig roll«. Som belägg för denna tes tas Konstnärnsnämndens policy för bidrag till vistelser i utlandet upp. Det som upprör är att Konstnärnsnämnden numera följer UD:s rekommendationer när det gäller vistelse i riskfyllda områden i världen. Det stämmer att Konstnärnsnämndens styrelse har fattat ett policybeslut. Vi följer därmed andra myndigheter som hanterar utbyte med andra länder.

Men att hävda att kulturpolitiken isolerar sig är befängt och okunnigt. Konstnärnsnämndens satsningar på internationellt kulturutbyte inom alla konstområden har ökat från 16,161027 kr från år 2003 till 38,641000 kr år 2013, en ökning med 143 procent. Under förra året var 28 procent av de internationella kulturutbyten som söktes av konstnärer på deras egna initiativ, till eller med utlandet, utanför Europa och Nordamerika.

I den här frågan bör staten betraktas som en enhet. UD är den instans som är bäst på att göra riskbedömningar. Det är också UD som förväntas ta ansvaret om krissituationer uppstår. Konstnärnsnämnden är statens expertmyndighet gällande konstnärers villkor. Att vi håller oss uppdaterade om världsläget är ett ansvar, och ett uttryck för omsorg om människors liv, inte ett sätt att utöva förmynderi, vilket de båda artikelförfattarna antyder.

VÅR POLICY GÄLLER NÄR konstnären specifikt anger att stödet gäller en resa till ett utpekatsatt område. Konstnärnsnämnden avråder alltså inte generellt från resor till Indien, Israel, Palestina, Filippinerna, så som påstås. Däremot är vissa avgränsade delar just nu så oroliga och krigshärjade att initierade bedömare på UD anser det farligt att vistas där.

Bildkonstnären Lina Selander hade alltså, tvärt emot vad som påstås, kunnat få stöd för en vistelse i Hebron på Västbanken (det är Gaza som UD avråder ifrån när det gäller Palestina). En policy är heller inte att förväxla med en lag eller föreskrift. En policy ska vara till hjälp

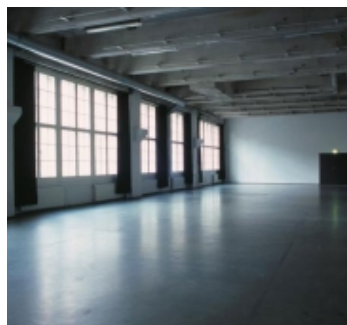
för orienteringen i beslutsfattande och kommunikation. Konstnärnsnämnden kan alltså göra undantag och stödja konstnärers vistelser i oroshärjade länder eller regioner när UD:s lokala representanter gör bedömningen att vistelsen kan hanteras på en rimligt säker nivå.

Konstnärnsnämnden stödjer med ökande resurser också i fortsättningen svenska konstnärer som vill arbeta i utlandet. Vi ser deras närvaro som särskilt viktig i länder med svaga demokratiska traditioner och/eller bristande respekt för mänskliga rättigheter. Vi arbetar också med nya sätt att stödja konstnärligt utbyte med miljöer där säkerhetsläget omöjliggör normala utbyten.

HÄR ÄR NÅGRA EXEMPEL som kan vara av intresse för Konstnärens läsare. Den svenska stipendiaten till Townhouse Cairo har under en period inte kunnat åka till Egypten på grund av säkerhetsläget. Förhoppningen är att han kan åka under 2015. Vi erbjöd Townhouse att välja ut två konstnärer som fick var sin arbetsvistelse här i Sverige, egyptiska bild- och formkonstnärerna Ayman Ramadan och Ahmad Aiyad. Ett sätt att upprätthålla det internationella kulturutbytet när det kanske behövs som mest. Vi stödjer utbyten med länder där yttrandefrihet inte är en självklarhet. Nästa år kommer bildkonstnären Nisrine Boukari (Syrien) att vara del av ateljéprogrammet på Maria Skolgata. Kubanska Tania Bruguera som är inbjuden som ateljéstipendiat till Malmö förhindrades av den kubanska regeringen att göra en performance på Revolutionary Plaza i Havanna. Hon fängslades kortvarigt, och är sedan dess förhindrad att lämna landet pga. av att myndigheterna beslagtagit hennes pass.

Konstnärnsnämndens policy kan förstås ha betydelse för de ytterst få som trots svåra säkerhetslägen överväger att arbeta i områden som UD avråder ifrån. Det står givetvis konstnären helt fritt att genomföra sina planer, men då utan finansiering från Konstnärnsnämnden.

GUNILLA KINDSTRAND
ORDFÖRANDE I KONSTNÄRSNÄMNDEN
ANN LARSSON
DIREKTÖR OCH MYNDIGHETSCHEF

"Connected" Valssaamo Kaapelitehdas Helsingfors
"Minnen" Åberg's Mannaminne Höga Kusten
"Tillbaka till rötterna" Kastellaanimaja Galleri Tallinn
"Diana-mitt i prick" Konstmuseet Tartu Universitet

Samlings- & separatutställningar i Europa

utlyses nu för tredje gången

Erik Langemarks resestipendium

Stipendiet är ett resestipendium som kan sökas av, företrädesvis yngre, bildkonstnärer och arkitekter som »kan fånga STADENS SJÄL» i Erik Langemarks anda. Målet är att stipendiaten studerar stadsplanering och arkitektur i de båda städerna. Tessinkyrkorna vid Stortorget i världsarvsstaden Karlskrona har sina förebilder i Rom. Stipendiebeloppet är ett basbelopp (44.500 SEK 2015) och ska användas till resa till Rom, samt för uppehälle och arbete där.

Ansökan om stipendiet ska vara Stadsbudskåren till handa senast den 30 april 2015. Stipendiaten ska i sin ansökan beskriva sina ambitioner med stipendiet. Stipendiaten presenteras vid en presskonferens i Karlskrona fredagen den 12 juni 2015. »Stipendiaten har möjlighet till kontakter och samverkan med Skandinaviska föreningens Konstnärshus i Rom och även söka stipendium för vistelse på konstnärshuset (för vidare info se www.skandinaviskforening.org)«

Det är Stadsbudskårens önskan att stipendiaten under det närmaste året efter resan ska vara beredd att presentera sina alster från Romvistelsen i Karlskrona.

Ansökan om
stipendiet ska vara
Stadsbudskåren
till handa senast
den 30 april
2015

FRÅGOR OM STIPENDIET LÄMNAS AV

Stadsbudet nr 17 Tullan Gunér,
0708-820877 guner.svard@comhem.se

Stadsbudet nr 8 Peter Althini,
0708-335188 peter@althini.se

AMERA INFORMATION PÅ
STADSBUDESKÅRENS HEMSIDA:
www.stadsbudskarenkarlskrona.se

Roberto Mauro, en av de tio
sist betalande besökarna på
Bonniers Konsthall. Någonsin.
För nu har vi nämligen tagit
bort entréavgiften.

3/10

▶ Bonnierskonsthall

KONSTNÄRER OCH FÖRFATTARE I SAMARBETE MOT HOT

HOTEN MOT SVENSKA KONSTNÄRER ÄR
UTBRETT. KONSTNÄREN OCH KRO/KIF
HAR DÄRFÖR INITIERAT ETT SAMARBETE
MED FÖRFATTARFÖRBUNDET OCH
SVENSKA PEN FÖR ATT BELYSA HOTEN
OCH TA FRAM EN HANDLINGSPLAN.

I mitten av februari hölls en manifestation till stöd för hotade konstnärer och författare på Kulturhuset i Stockholm. Initiativtagare till manifestationen var KONSTNÄREN tillsammans med KRO/KIF, Författarförbundet och Svenska PEN. Manifestationen är början på ett långsiktigt samarbete för att hjälpa medlemmar som utsätts för hot. Idéen till samarbetet dök upp efter Konstnärens temanummer om högerextremism.

– Attackerna mot Charlie Hebdo i Paris och senast mot Vilks-föreläsningen i Köpenhamn har aktualiserat hotbilden. Hoten mot konsten kommer idag från olika extremistgrupper.

Utöver de stora dåden finns det också ett bredare systematiskt hot som drabbar många svenska konstnärer. Sanna Samuelssons reportage om konstnärer som hotas av nynazister bekräftade att många varit utsatta för systematiska hot under lång tid, alltifrån anonyma mejl till misshandel, i de värsta fallen. Det som också framgick var att polisen och rättssamhället inte har tagit dessa hot på allvar. Det stod klart att konstnärer var väldigt skyddslösa. Där någonstans föddes tanken att vi måste göra något för att försöka ändra på det, säger Anders Rydell, KONSTNÄRENS chefredaktör.

På manifestationen deltog bland andra kulturminister Alice Bah Kuhnke, Anna-Lena Lodenius, Alexandra Pascalidou, Björn Wiman, Dror Feiler, Elisabeth Ohlson Wallin, Gunnar Ardelius, Heléne Löw, Henrik Arnstad, Makode Linde och Ola Larsmo.

– Ungefär samtidigt som vårt temanummer kom ut utsattes författaren Katarina Bredow för en våg av hot efter att hon skrivit kritiskt om Sverigedemokraterna på sin Facebooksida. Jag tog då kontakt med Författarförbundet. Författare är ju i de flesta fall också egenföretagare och befinner sig i samma skyddslösa situation som konstnärerna när de blir hotade. De föreslog att vi också skulle samarbeta med Svenska PEN eftersom de arbetar aktivt med dessa frågor. Samarbetet startade med en manifestation på Kulturhuset, men kommer att ta olika former och hotet mot konstnärer kommer att fortsätta uppmärksammas.

– Under året kommer vi att arrangera fler seminarier på ämnet. Samarbetet ska också leda till att vi arbetar fram en gemensam handlingsplan för hur organisationerna ska hjälpa och stödja enskilda medlemmar. Tanken är att detta ska vara långsiktigt, eftersom vi ser tendenser till en ökad hotbild.

På manifestationen deltog både författare och konstnärer som utsätts för grova hot.

– Vi vill i detta samarbete både engagera och hämta in erfarenheter från olika områden; juridiken, polisen, säkerhetspolisen och politiken. Men framför allt från konstnärer och författare som utsätts för hoten. Jag tror det är viktigt att vi visar att man inte är ensam om att bli hotad, och kan dela dessa erfarenheter med andra.

Hur ska handlingsplanen komma att se ut?

– Det handlar om att skapa en beredskap hos organisationerna för hur man ska agera när enskilda medlemmar blir hotade. Någon sådan finns inte idag. Eftersom polisen inte har tagit tag i denna fråga måste organisationerna fylla detta tomrum. Men handlingsplanen kommer också sätta mål för hur vi ska få gehör från polis och politiker. Att kulturminister Alice Bah Kuhnke valde att medverka under manifestationen och även lovade att bjuda in oss för samtal visar att frågan tas på allvar, säger Anders Rydell.

Du säger att ni vill samarbeta med polisen: Hur tänker ni er ett sådant samarbete?

– Samarbetet är tänkt att ha två funktioner. Dels att få dem att förstå att detta inte bara är ett enskilt hot, utan också ett angrepp på yttrandefriheten. Men också att hämta in expertis om hot, hur man ska spara bevismaterial när man blivit utsatt på internet till exempel.

Fortsättningsvis utlovar Anders Rydell att fler seminarier kommer att hållas.

– Vi har inlett ett samarbete med Kulturhuset som även sköter fristadsprogrammet i Stockholm. Men det är också viktigt att arrangera dessa på olika platser i Sverige. Tanken är även att handlingsplanen ska utmynna i en skrift med information om hur man som enskild konstnär ska agera när man utsätts för ett hot. Men detta är bara början, så fler åtgärder kommer nog ta form på vägen.

KRO OCH STATEN MÖTS I FÖRLIKNING

EFTER KONSTRUKTIVA SAMTAL LÄGGER
KRO NU NER MÖJLIGHETEN OM ATT
STÄMMA STATEN FÖR DET AVTALSBROTT
SOM SKETT I SAMBAND MED ATT
AMBASSADEN I TOKYO VÄGRADE
BETALA ERSÄTTNING TILL EN GRUPP
KONSTNÄRER. UTRIKESDEPARTEMENTET
HAR LOVAT ATT UPPDATERA SINA
UTLANDSMYNDIGHETER PÅ MU-AVTALET.

Det var i början av december som KRO överlämnade en stämningsansökan till staten genom UD och Kulturrådet. Anledningen till stämningsansökan var att svenska ambassaden i Tokyo vägrat betala ersättning till fem textilkonstnärer som medverkade i utställningen »Vi och ni som undrar varför«, en utställning som ambassaden arrangerat. Ambassaden bröt därmed mot MU-avtalet, ett avtal som staten själv har skrivit.

MU-avtalet ska garantera svenska bild- och formkonstnärer avtalsenliga ersättningar vid utställningar

på statliga institutioner. Eftersom ambassaden fortsatt vägra att betala ut ersättningen valde KRO att lämna in en stämningsansökan och gå vidare till domstol om inte ambassaden betalade ut ersättningen enligt avtalet. Men dagen innan tidsfristen gick ut kallade utrikesdepartementet till ett möte.

– Till en början var de skeptiska och tyckte inte att det handlade om så mycket pengar. Men det var ett bra möte. Problemet är att det har tagit ett och ett halvt år att få kontakt med UD, säger Sofie Grettve, förbundsjurist på KRO.

Sofie Grettve menar att bild- och formområdet är kantat av en attityd om att arbetet ska utföras gratis.

– Vi har ingen tradition av gratisarbete i Sverige. Inte ens på museerna. Av någon anledning förväntas bild- och formkonstnärerna jobba gratis, till och med på ambassaderna.

Summan det rör sig om är runt 10 000 kronor. Sofie Grettve menar att det är en liten summa i jämförelse med den tid och de resurser som ambassaden lagt ner på att motsätta sig betalningen.

– Jag förstår inte var motståndet kommer ifrån. Det är brist på professionalism hos ambassaden. De här konstnärerna har tagit ledigt från sina jobb och fixat med finansiering inför resan, säger Sofie Grettve.

En av konstnärerna som nu väntar på att få betalt från ambassaden är Kristina Skantze.

– Vi skrev kontrakt med ambassaden och förberedelsearbetet flöt på, vi sökte och blev beviljade stipendier, köpte flygbiljetter och tog ledigt från andra uppdrag. När det var några månader kvar hörde ambassaden av sig och sa att de ville ställa in utställningen då de inte hade budget att ersätta oss avtalsenligt. Vi tyckte att det var en viktig princip sak, och det kändes tråkigt att bli bemötta som ett problem när vi investerat så mycket tid och arbete i vår utställningsturné, som vi nätt och jämnt får att gå runt. Det borde ju ligga i deras intresse att uppmuntra sådana initiativ, men vi kände oss motarbetade, som att de

helst ville att vi bara skulle backa ur självmant.

Kristina Skantze upplever att det under hela processen varit svårt att ha en dialog med ambassaden.

– Det har varit mycket svårt att få klara besked från ambassaden. De har lovat att hjälpa oss med olika saker, som lokal, utrustning och marknadsföring, men i praktiken blev det nästan ingenting.

Hon och hennes kollegor väntar fortfarande på att få sina ersättningar utbetalda. Efter KRO:s samtal med UD verkar det som att det blir verklighet. Enligt Sofie Grettve har UD nu meddelat att de inte emotsätter sig betalning.

– Konstnärerna väntar på betalning i avvaktan på att UD och KRO formulerar den slutliga överenskommelsen.

UD har också gått med på det förslag till överenskommelse som KRO har lämnat. I överenskommelsen finns bland annat krav på att UD tillsammans med KRO ska ta fram ett informationsunderlag angående tillämpningen av avtalet, att UD ska rekommendera alla utlandsmyndigheter att följa detta och ta fram en handlingsplan för uppföljning.

Bo Nordelius, ämnesråd på UD, är den som fört samtalen med KRO. Han menar att informationen till utlandsmyndigheterna om MU-avtalet har hamnat mellan stolarna.

– Man har missat att meddela ambassaderna när avtalet upprättades och missat att informera varandra. Det är kulturdepartementet som har ansvaret för avtalet och det är helt klart att vi inte har förstått att beslutet tagits fram.

– Men självklart får det inte vara så att UD inte följer de avtal som regeringen tagit fram.

Efter mötet med KRO säger Bo Nordelius att man nu ska gå ut med tydligare information.

– Vi ska informera ordentligt till utlandsmyndigheterna. Och KRO ska vara med i den processen och hjälpa oss att informera rätt.

JULIA PILEBY

Markus Schinwald

14 feb – 7 juni & 11 sep – 13 dec 2015

MUSEUM & FOUNDATION FOR CONTEMPORARY ART

MAGASIN III

ÖPPETTIDER: TOR 11-19 | FRE-SÖN 11-17

MAGASIN3.COM | BUSS 1 ELLER 76 TILL STOCKHOLMS FRIHAMN

Foto: Emilia B. Jiménez/Söderberg Agentur

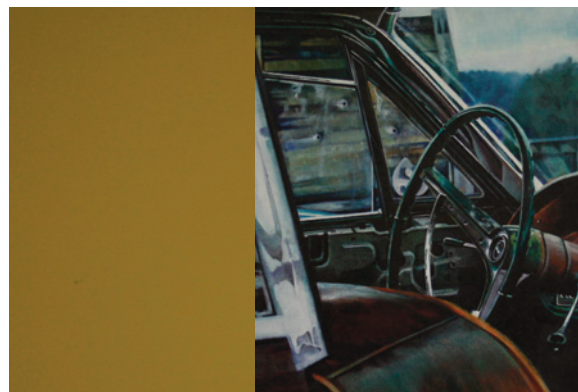
Försäkrad Hela tiden Hela världen

- ✓ Företag/Ateljé
- ✓ Kamera & Teknik
- ✓ Resa
- ✓ Personskadeskydd
- ✓ Privat Sjukvård
- ✓ Sjukavbrott

Kundservice 08-440 54 40 · www.gefvert.se

Gefvert

HANS GOTHLIN

STOFTKORN AV SVART

18 april - 20 september 2015

BORÅS KONSTMUSEUM

 BORÅS STAD
www.boras.se/konstmuseum

Utlysning gestaltningsuppdrag

Tre konstnärliga gestaltningar i Jönköpings kommun:

- **Barnarps förskola**
- **Lillsjöplan, östra Munksjön**
- **Torps skola, Bankeryd**

Anmäl intresse senast 16 april 2015
www.jonkoping.se,
sökord *gestaltningsuppdrag*

 **JÖNKÖPINGS
KOMMUN**
Ljuset vid Vättern

Ansök om
vistelsestipendium

Mer info finns på
www.konstihalland.se

 Region Halland
Kultur i Halland

HALLANDS KONSTMUSEUM
Konst i Halland

FORM- OCH BILDKONSTEN DRABBADES AV BUDGETSKRISEN

REAKTIONERNA FRÅN KULTURUTÖVARE
BLEV KRAFTIGA NÄR ALLIANSENS
KULTURBUDGET RÖSTADES IGENOM
FÖRE JUL. RESULTATET BLEV 365
MILJONER KRONOR MINDRE TILL
KULTUREN.

En av de satsningar i kulturbudgeten som regeringen lade störst vikt vid var den fria entrén till statliga museer. Det var en satsning som man hoppades skulle bredda publiken och göra konsten tillgänglig för fler.

Men i alliansens budget satte man stopp för de fria entréerna och skriver i budgeten att »rådande modell är att föredra för Sveriges statliga museer och att museerna fortsatt bör ha möjlighet att själva kunna öka sina intäkter.«

Katarina Jönsson Norling, ordförande Konstnärernas Riksorganisation (KRO), är besviken på att

reformen nu inte blir av.

–Gratis inträde på ett antal statliga museer skulle kunna öppna upp vårt kulturarv till fler grupper ifall reformen kompletteras med ett riktat informationsarbete. Det är i och för sig inte heller säkert att just tillfälliga konstutställningar skulle bli gratis, då man ofta tar betalt för dessa. Samtidigt sticker reformen i ögonen på oss så länge museerna inte betalar konstnärerna enligt MU-avtalet inklusive den arbetstid en konstnär investerar i en utställning, säger hon.

Katarina Jönsson Norling tyckte visserligen inte heller att den rödgröna budgeten hade tillräckliga reformer för bild- och konstformen, men såg fram emot några av förslagen som nu inte blir av.

–Det fanns satsningar på bland annat offentlig konst i miljonprogramsområdena som inte blir av 2015. Alliansen och SD valde också att minska budgeten till den regionala kulturen med 15 miljoner kronor. Det kan innebära minskade anslag för läns- museer och konsthallar som ställer ut samtida konst.

Gunilla Carlsson (s), vice ordförande i kulturutskottet, nämner också de fria entréerna och satsningen på offentlig konst i miljonprogramsområden som några av de betydande satsningarna för bild- och formkonsten som nu inte blir av till följd av alliansens budget.

–Även regionerna får mindre pengar när man drar ner med 15 miljoner kronor. Det drabbar ju också bild- och formkonsten eftersom konstnärer ofta får sina uppdrag ute i regionerna, på museer till exempel.

Men Gunilla Carlsson tycker också att regeringen lyckats föra fram frågor som rör bild- och formkonsten.

–Ett sätt att skärpa upp är att regeringen har sett till att regleringsbrevet blivit skarpare när det gäller att följa MU-avtalet. Regeringen har också aviserat att starta en strategi för bild- och formområdet, ett område som KRO/KIF lyfte fram inför valet. Det arbetet har vi börjat med.

Det enda nya förslaget på kulturområdet i alliansens budgetalternativ, som presenterades i november, var att införa ett förtydligande i skollagen så att »det blir tydligt att enskilda konfessionella inslag, såsom psalmsång, blir tillåtna. Detta för att undanröja den

osäkerhet som funnits kring möjligheten för skolor att ha skolavslutning i kyrkan«.

Från KRO/KIF:s håll hade man sett fram emot det rödgröna förslaget om en satsning på kulturskolan.

–Den rödgröna regeringen vill också göra ett estetiskt ämne obligatoriskt i gymnasiet. Regeringen verkar inse betydelsen av humaniora och skapande för samhället, säger Katarina Jönsson Norling.

Men hon menar samtidigt att den rödgröna budgeten också var en besvikelse för kulturområdet.

–Bara 0,8 procent av statsbudgeten skulle gå till kultur och det blev marginella satsningar på bild- och formkonsten. Detta trots att S, MP och V före valet ville öka kulturbudgeten mycket mer än i den lagda budgetpropositionen och att de vill prioritera finansieringen av bild- och formkonsten efter valet.

När det kommer till samtidskonsten tycker Katarina Jönsson Norling att alldeles för lite pengar satsas.

–I dag går bara 0,8 procent av statens budget till kultur och av dessa endast en till två procent till den samtida konsten. I både regeringens och alliansens budget saknas kraftfulla satsningar på kultur, MU-avtalet, den offentliga konsten, IV-ersättningen, stipendier och konstprojekt, trygghetssystem som även fungerar för kulturskapare. Dessutom borde medel tillföras så att alla statliga konstnärstipendier kan bli SGI- och pensionsgrundande.

–Man får väl vara glad att det inte blev kraftiga nedskärningar just för samtidskonsten med tanke på att alliansens budget gick igenom med stöd av SD som vill försämma förutsättningarna för den samtida konsten.

Först i januari 2016 kommer en ny rödgrön kulturbudget att presenteras där man åter lägger fram sina förslag.

–Men vi har ju inte egen majoritet. Det betyder att vi måste ha med oss andra partier. Just nu har vi en vårandringsbudget som ska läggas. Allt det vi förlojade i höstas kan vi inte lägga på vårandringsbudgeten. Men kanske kan man göra några justeringar. Vad för sorts justeringar är vi inte framme vid än, säger Gunilla Carlsson.

JULIA PILEBY

March 27-April 2
& April 7-April 11
at Vasagatan 33

VAL &ND 15

MFA 2015

Akademin Valand
Examensutställningar
Fotografi + Fri konst

Valand Academy
Thesis Exhibitions
Fine Art + Photography

Visit valand15.com for more information about participating artists, opening hours and schedule for performances and other events.

Vernissage March 27, 16:00-21:00

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Varje droppe färg i avloppet är en droppe för mycket

Kadmium är en giftig tungmetall som finns i vissa konstnärsfärger (olja-, akvarell- och akrylfärg).

Du kan bidra till en bättre miljö genom att välja att måla med kadmiumfria färger och ta hand om dina färgrester på rätt sätt.

Mer information om hur du målar miljöanpassat finns på www.kappala.se

KÄPPALA

För renare sjöar och skärgård

Stiftelsen Karlskoga kommuns konststipendium till Alfred Nobels minne

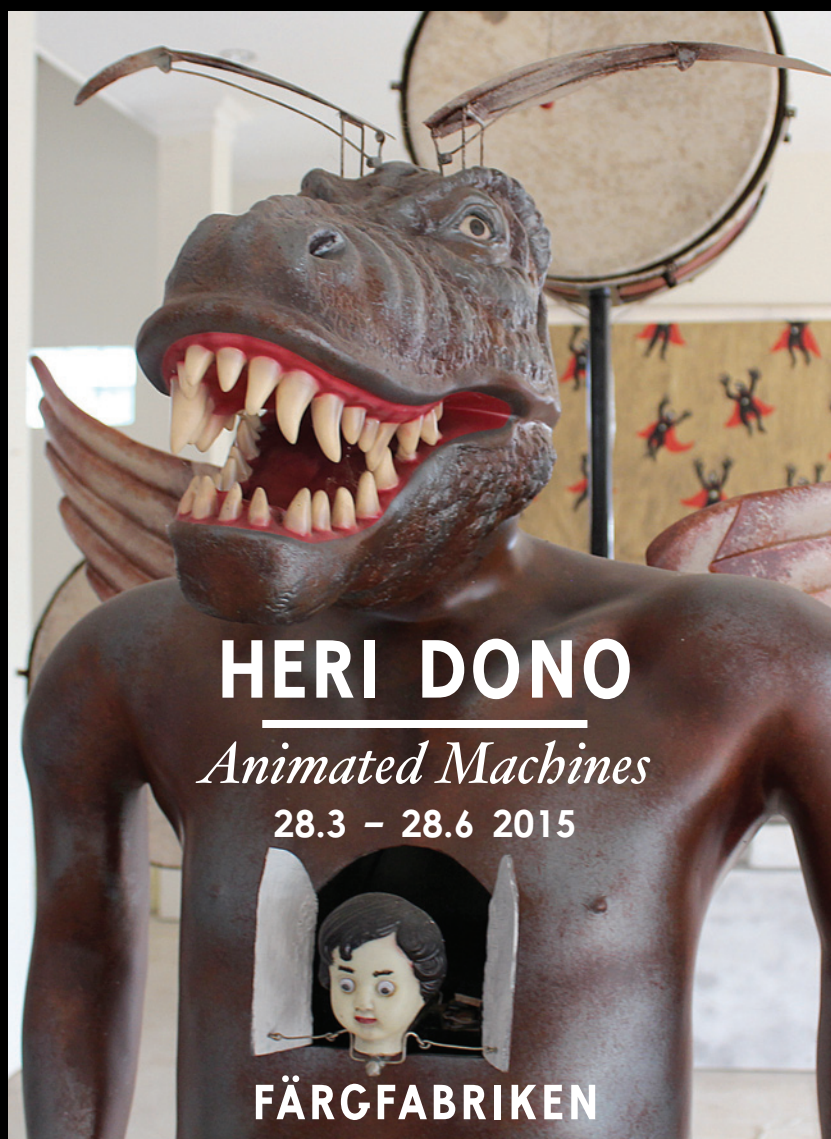
Stiftelsen Karlskoga kommuns konststipendium till Alfred Nobels minne har bildats genom att Karlskoga kultur – och föreningsnämnd anslagit behållningen från försäljningen av en grafikportfölj, utförd av konstnären Göran Persson, innehållande bilder från Alfred Nobels liv och gärningar, att utgöra stipendiekapitalet.

Stipendiet har företrädesvis inriktning mot grafik. Stipendiesumman uppgår till **20.000 kr**. Till ansökan som görs i brevform, bifogas **högst 10 foton** av aktuella verk samt övriga handlingar och referenser sökande vill åberopa. OBS! Ej CD. Till ansökan skall bifogas upplysningar som rör bildmaterialet, såsom titel, teknik och storlek.

Ansökan skall vara Kultur – och föreningsförvaltningen tillhanda senast den **30 september 2015** och sänds till:

Karlskoga kommun
Kultur – och föreningsförvaltningen
Att. Göran Persson
691 83 Karlskoga

Se även – www.karlskoga.se

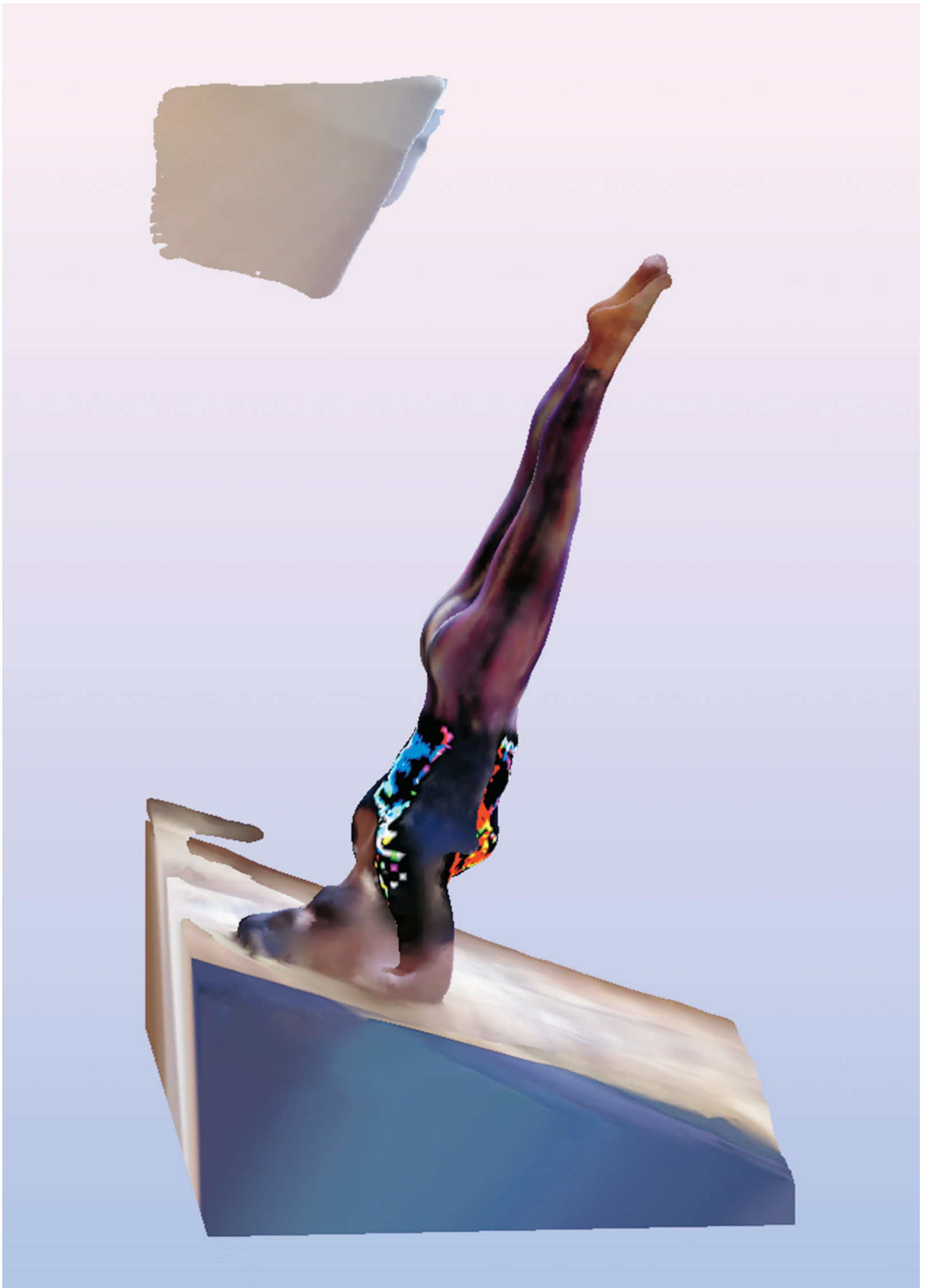
HERI DONO

Animated Machines

28.3 – 28.6 2015

FÄRGFABRIKEN

<p>KONSTHALL INFÖRDE FRI ENTRÉ</p> <p>STOCKHOLM Någon fri entré till de statliga museerna blev det aldrig när den rödgröna budgeten föll. Men nu har istället privata Bonniers konsthall gjort slag i den saken. Från och med att vårsäsongen inleddes med utställningen <i>Stadsvandringar</i> i början av februari blev också inträdet gratis för alla besökare.</p> <p>–Vi vill att fler personer ska få möjlighet att se våra utställningar, säger Sara Arrhenius, chef på Bonniers konsthall, i en intervju med DN.</p>	<p>som använder drönare för konständamål. Ett av skälen till de föreslagna restriktionerna av drönaranvändning är att det kan göra luft-rummet mindre säkert.</p>	<p>STÖD TILL BILDMUSEUM KAN UTEBLI</p> <p>UMEÅ Bildmuseet i Umeå kan bli av med sitt stöd, på fem miljoner kronor årligen, från kommunen från 2016. Men nu föreslår kommunen att bland annat näringslivet ska gå in som finansiärer istället. En av anledningarna till att stödet riskerar att utebli är att de pengar som kommit in från bland annat staten och EU under 2014 uteblir framöver.</p>	<p>2006. Då klubbades den för 42 000 pund. Mahon identifierade sedan tavlan som en målning av Caravaggio, och tavlan värderades till tio miljoner pund. I januari beslutade dock Londons High Court att Sotheby's inte var försumlig i sin bedömning av målningen, skriver The Art Newspaper. Enligt ett uttalande från Sotheby's är man »glad att domen avfärdar alla skadeståndsanspråk mot bolaget och bekräftar att Sotheby's kompetens är av högsta standard«.</p>
<p>HOTADE TECKNARE STÄLLEDDES UT</p> <p>GÖTEBORG Under Göteborgs filmfestival ställdes politiska satirtecknare ut på Landsarkivet i Göteborg. Kuratorn, Kianoush Ramezani, kommer från Iran och lever i exil i Paris. Han kände flera av dödsoffren på Charlie Hebdo. Temat på utställningen, <i>Sketch freedom cartoon expo</i>, var yttrandefrihet. Flera tecknare som arbetar under hot medverkade, däribland Xavier Bonilla från Ecuador och Zulkiflee Anwar Haque från Malaysia.</p>	<p>BORTGLÖMD FOTOGRAF VISAS PÅ NÄTET</p> <p>LUND Våren 2013 hittades tusentals fotografier, tagna av Lundafotografen Ida Ekelund, under golvplankor vid en renovering. Nu finns fotografierna, som är tagna under 20-talet, att beskåda på nätet i Kulturens databas Carlotta. Bilderna föreställer bland annat bröllop, utflykter, idrott, social verksamhet, mode, vänskap, och studenter. Kulturen planerar att visa ett urval av Ida Ekelunds fotografier i en utställning inom ett par år, men först efterlyser man kunskap om människorna och händelserna på bilderna.</p>	<p>PÄRLA KAN VARA SILVER</p> <p>HOLLAND Den holländska astronomiprofessorn Vincent Icke ifrågasätter om det är en pärla man ser på Johannes Vermeers tavla <i>Flicka med pärlörhänge</i>. I en artikel som publicerades i tidningen New Scientist säger Icke att en naturlig pärla inte brukar ha den storleken och att en pärla lyser på ett helt annat sätt. Vincent Icke, som själv är konstnär, drar istället slutsatsen att örhänget är gjort av silver eller tenn.</p>	<p>MÖRDAD TECKNARE FÅR FESTIVAL</p> <p>PARIS Efter terrorattentatet mot den franska satirtidningen Charlie Hebdo har staden Paris beslutat att skapa en internationell illustrationsfestival för att förvandla den dröm som den mördade Charlie Hebdo-medarbetaren, Bernard »Tignous« Verlhac, hade till verklighet. Detta berättade borgmästaren Anne Hidalgo. Enligt henne ska festivalen arrangeras genom ett samarbete med två av stadens konst- och designskolor: École Boule och École Estienne, där Tignous och hans Charlie Hebdo-kollega Jean Cabut, känd som »Cabu«, undervisade.</p>
<p>NOLDE DANSKT DRAGPLÅSTER</p> <p>HUMLEBÆK Det danska konstmuseet Louisiana satte publikrekord under 2014. 648 000 människor besökte museet förra året, uppger Frederiksborg Amts Avis. Det gamla rekordet på knappt 640 000 besökare sattes 20 år tidigare, 1994. Då var det en Claude Monet-utställning som drog 400 000 besökare på några månader. 2014 var det bland annat utställningar med Emil Nolde och Olafur Eliasson som lockade folk.</p>	<p>DE SLÅSS OM ATT RITA MUSEUM</p> <p>HELSINGFORS 1715 bidrag från 77 länder kom in när man efterlyste arkitekter för det tilltänkta Guggenheimmuseet i Helsingfors. Nu har sex arkitektförslag vaskats fram, skriver DN.</p> <p>Arkitektkontoren som ligger bakom förslagen är AGPS Architecture Ltd, Asif Khan Ltd, Fake Industries Architectural Agonism, Haas Cook Zemmrich STUDIO2050, Moreau Kusunoki Architect och SMAR Architecture Studio. Nu ska arkitektkontoren utveckla sina koncept i modellform inför det slutgiltiga juryvalet som sker i juni 2015.</p>	<p>OMSTRITT MUSEUM INVIGDES</p> <p>PARIS I december invigdes slutligen Musée de l'Histoire de l'Immigration i Paris. Sju år efter öppnandet av det statliga immigrationsmuseet fick det till slut en officiell invigning av president François Hollande. Museet har varit omstritt och den förra presidenten Sarkozy vägrade att klippa banden. Tanken med museet är att ge en syn på invandringen som berikande för Frankrike.</p>	<p>UTMÄRKELSE FÖR YTTRANDEFRIHET</p> <p>SINGAPORE Den amerikanska ambassaden och Art Stage Singapore, en mäsas för samtida konst, har offentliggjort lanseringen av en årlig utmärkelse för att fira yttrandefrihet i Singapore, skriver The Art Newspaper. Den första utdelningen av priset hölls i januari, då den amerikanska ambassadören Kirk Wagar och mässans direktör, Lorenzo Rudolf, delade ut priset. Priset som kallas »The Joseph Balestier Award for the Freedom of Art« är det enda priset av sitt slag att delas ut av en amerikansk ambassad. Syftet med priset är att hedra en konstnär eller kurator från Sydostasien som kämpar för frihetsideal genom sitt arbete.</p>
<p>ARBETE MED DRÖNARE KAN FÖRBJUDAS</p> <p>USA Amerikanska konstnärer som använder drönare i sitt arbete kan få problem i framtiden. Detta efter att FAA (Federal Aviation Administration) kommit med nya bestämmelser som kan begränsa användningen av tekniken, skriver The Art Newspaper. I dagsläget tillämpas flygrestriktioner endast på kommersiell, inte konstnärlig, användning av drönare. Men den skärpta kontrollen kan komma att påverka den växande tillgängligheten av drönare. »Det är möjligt att få en spektakulär flygbild med en 500-dollars drönare«, säger Arthur Holland Michel, chef för Centrum för studier av drönare vid Bard College i New York. En konstnär som använder drönare i sitt arbete är till exempel graffiti-konstnären Katsu, som skapade en sprayburk-svingande drönare. Enligt Fletcher Bach, doktorand vid New York University, har det varit en ökning av studentprojekt</p>	<p>AMERIKANER RATAR MUSEER</p> <p>USA Tre stora undersökningar som gjorts under tio år fram till 2012 visar att amerikaner går allt mer sällan på museer. Studierna är gjorda av National Endowment for the Arts som undersökte hur den amerikanska kultursektorn har förändrats mellan 2002 och 2012. Konstmuseerna förlorade 58 miljoner besökare under 10-årsperioden. Ett av skälen till att amerikanerna inte längre besöker museer i samma utsträckning var frågan om tid. Man ansåg också att det är för dyrt och att museerna är för otillgängliga.</p>	<p>YOKO PÅ MOMA</p> <p>NEW YORK Yoko Ono kommer att ställa ut på The Museum of Modern Art, MoMA i vår. Den 17 maj öppnar utställningen <i>Yoko Ono: One Woman Show, 1960-1971</i>. Det är museets första officiella utställning med konstnärens verk. Yoko Ono gjorde en inofficiell debut på museet 1971, då hon släppte ut flugor som hon inbjöd besökarna att följa efter. Men nu, över 40 år senare, återvänder hon med omkring 125 verk från hennes tidiga arbete. Utställningen omfattar verk på papper, installationer, performance, ljusinspelningar, filmer och arkivmaterial. Utställningen utforskar också Onos nyskapande föreställningar och filmer, däribland <i>Cut Piece</i> (1964) och <i>Film No. 4</i> (1966/1967). Utställningen pågår till den 7 september.</p>	<p>KLOSTER FÅR INTE SÄLJA KONST</p> <p>NORTHUMBERLAND En 1500-talsmålning, värd upp emot 150 000 pund, som ägs av klostret Hexam Abbey i nordöstra England, får inte säljas. Detta efter ett domslut då det bestämdes att den ska sparas för nationen. Målningen <i>The Descent of Christ from the Cross</i> av den flamländska konstnären Pieter van Aelst, gavs till Hexam Abbey 1947 och har varit utlånad till ett lokalt galleri under många år. Men efter att galleriet lämnat tillbaka målningen har klostret fått en försäkringspremie på 200 000 pund. En domstol har dock funnit att verket bör stanna i klostret med möjlighet att lånas ut till ett museum eller galleri. Beslutet kan komma att omprövas om klostret hamnar i ekonomiska svårigheter.</p>
	<p>PICASSO OCH MIRÓ TILL LOUISIANA</p> <p>HUMLEBÆK Konstmuseet Louisiana har tagit emot verk av Picasso, Miró och Pollock, en donation från den amerikanska konstsammlaren Celia Archers dödsbo. I donationen ingår också verk av bland andra Vasilij Kandinsky och Jean Dubuffet. Verken värde uppgår till 100 miljoner kronor. Totalt rör det sig om 200 donerade verk. Några av dem ställs ut på museet fram till den 22 mars.</p>	<p>SOTHEBY'S VANN CARAVAGGIOTVIST</p> <p>LONDON Auktionshuset Sotheby's fick rätt i domstol om en tveksam Caravaggiomålning. Auktionshuset hävdade att målningen gjorts av en efterföljare till Caravaggio, när den såldes på auktion till samlaren Denis Mahon</p>	

TOVE KJELLMARK

VI SITTER INKLÄMDA I TOVE KJELLMARKS kylslagna ateljé i Västberga industriområde. Rummet är som ett samtida Frankensteins laboratorium, fyllt med isärplockade mekaniska mjukdjursdelar. Ett akvarium hyser några ratade mjukdjur som beställts på internet men som visade sig ha fel estetik under pälsen. Stora målningar står staplade längs med väggarna.

Vi tittar på Kjellmarks videoverk *Naked* (2009), som har visats på flera internationella utställningar, filmfestivaler och forskarkonferenser. En läkare utför med stor noggrannhet en operation på en mekanisk mjukdjurspanda. Pandan på operationsbordet vrider sig under skalpellen trots att den har fått dropp. Den fnissar och vevar med sina små skelettarmar.

– Vad känner du när du ser det här?

Tove Kjellmark ger mig en intensiv blick. Filmen spelades in på Karolinska sjukhuset med en läkare som hade gett sitt medgivande till att genomföra ett enda filmtillfälle. Läkaren var inte förberedd på att han skulle få uppgiften att ta av skinnet av ett ting som rörde på sig.

– Det var bland det värsta han hade varit med om sa han senare. Han är neurokirurg, men känslomässigt var det ändå svårt och skruvat. Han brukar inte skära i saker som rör på sig, säger Tove Kjellmark.

Operationen utfördes enligt konstens alla regler. Med sedvanliga rutiner, eller ritualer, som Kjellmark menar har en känslomässig funktion.

– Han gjorde precis som han brukar göra, satte på sig operationskläderna, tvättade sig och satte droppet. Att gå in i den rollen gör att det är lättare att skära i någon, men det funkade inte här. Jag återkommer till att jag ser allt som samma. Djur, människor och maskiner. Om han upplevde att

pandan var levande, så var den det, säger Tove Kjellmark.

Operationen var ett experiment. Hon visste inte vad som skulle dölja sig under den tjocka pälsen.

– Jag strävar ofta efter att släppa kontrollen eftersom det bidrar till att öppna upp för oväntade vägar och skeenden i processen. Dessutom kan man aldrig ha full kontroll när man använder teknologi. Plötsligt gör pandan nya ljud eller rör på sig. Maskiner kan få eget liv, eller kan de det?

Att arbeta med tekniker som hon inte fullt behärskar är stimulerande. Hon återkommer ständigt till teckningen och behärskar den skulpturala traditionen med modellering, formtagning och gjutning. Men tycker också att det kan bli tråkigt att behärska ett hantverk alltför väl.

– Jag gillar att kasta mig in i okända teknikområden. Om man ska göra något som man inte har gjort förut, med verktyg som man inte är van vid, så blir man extra uppmärksam. Öron, ögon och alla sensorer är på helspänn, säger Tove Kjellmark.

Sårbarhet som tematik finns i många av hennes verk. Den blottade robotpandan i *Naked* får oss att både vrida på oss av obehag och att skratta. Skrattet fungerar som en försvarsmekanism mot det skrämmande, mot det som påverkar oss mot vår vilja, trots att vi tycker oss veta bättre.

– Det är den punkten jag söker, en konflikt mellan hjärnan och hjärtat. Jag kan teckna och börjar skratta av rädsla för något som kommer fram. Då är teckningen bra.

Kjellmark återkommer ofta till de känslomässiga kopplingarna mellan människor och maskiner.

– Vissa påstår att vi egentligen bara är maskiner allihop, våra liv är ju automatiska processer. I *Den själviska genen*, RICHARD DAWKINS mest kända bok, skriver han om »replikatorer«. Gener som små maskiner som Dawkins hävdar

är anledningen till att vi finns. Och vår uppgift som människa är, enligt Dawkins, att vi ska se till att de förs vidare till en ny generation, berättar Tove Kjellmark.

I Kjellmarks performance *No Escape* (2010) är en ruta markerad på golvet. Inom den rör sig en grupp nakna robotdjur. Kakafonin är total. Kjellmark rör sig snabbt fram och tillbaka för att hålla dem innanför markeringarna och lyfter upp dem när de ramlar.

– Trots att man ser mekaniken genom plasten så reagerar många som om de vore levande. Många trodde också att jag styrde eller hade programmerat dem i förväg. En person frågade mig hur jag hade fått elefanterna att vandra iväg i trupp sådär? Det var total slump.

Det är en mänsklig egenskap att lägga in liv och mening i objekt. Maskinerna får oss att känna oss mänskliga eftersom de, liksom vi, är så sårbara, menar Kjellmark.

– Men vi känner oss också bekräftade i att det inte finns någonting som kan vara överlägsen mänskligheten. Vi försöker med all vår kraft att skapa robotar som ska efterlikna människan. Men vi misslyckas, vilket bekräftar oss i vår uppfattning om att vi är unika.

Varför tror du att det anses vara det högsta?

– Jag vet inte. Vi finns redan. Varför är det önskvärt att skapa en människa som går att sätta på, stänga av och som inte har några känslor? Och varför är vi rädda för att den i så fall skulle kunna

få känslor? Men vadå, då kan den börja tänka själv! Då kanske de tar över! Samtidigt är det vi som förstör världen.

Det är intressant att vi förutsätter att de skulle ha en ond agenda.

– Ja. Det beror på att de är avbilder av oss, säger Tove Kjellmark.

VI ÄTER LUNCH, VANDRAR till köket genom de långa korridorerna i ateljéföreningen. Det är en alldeles stilla förmiddag i februari. Snön öser tyst ner över taken utanför.

– Egentligen identifierar jag mig inte med epitetet »robotkonstnären«, utbrister hon, bara för att jag använder teknik och rörelse som material. Det är inte tekniken som är det viktiga, utan frågorna som ställs.

Men de återkommer, maskinerna, robotarna. Senast på T-centralen i Stockholm, där verket *Alone Together* (2015) har placerats. En rörlig robotkonstruktion i brons, gjuten i många delar och med en inbyggd dator med högtalare som läser upp tweets, inlägg på det sociala nätverket Twitter, tagna från Stockholm i realtid. Ett experiment det också. Vid invigningen var vi nog många som var lite nervösa över vad roboten skulle säga. Som ett naivt barn läser den upp nästan allt, även illa formulerade, kanske grova eller aggressiva tweets.

– Glappet mellan det skrivna och sagda är intressant. Det är lätt att gömma sig bakom en dator eller telefon, istället för att säga saker direkt. Roboten är liten, skelettaktig och står där och

babblar alldeles oskyddad. Jag har fått många kommentarer om att folk vill ta hand om den.

Mötet mellan det digitala och det mekaniska är en del av skulpturen. Det mekaniska blir nästan mer mänskligt i relation till den abstrakta och ofantliga digitala sfären.

– Det är en skillnad mellan hur vi upplever det mekaniska livet och det digitala livet. Det har antagligen med anknytning att göra. Det blir automatiskt lättare att knyta an till något fysiskt som rör på sig och pockar på vår uppmärksamhet.

Absolut Vodka kontaktade Kjellmark för att de ville finansiera ett offentligt konstverk i Stockholm. Uppdraget gick ut på att skapa ett nytänkande verk som förändras över tid. Hon var från början mycket tydlig med att hon bara ville göra det om hon fick total konstnärlig frihet.

– Jag nappade på idén men var väldigt aktsam i början. Jag försäkrade mig om att det inte skulle bli ett kommersiellt konstjippo. Att ingen skulle komma och lägga sig i. Det gick bra, men det var inte lätt, säger Tove Kjellmark.

Inför projektet förhandlade Kjellmark också upp budgeten med 100 000 kronor, eftersom hon ville göra en skulptur i det kostsamma materialet brons.

– Först svarade de: »Nja, det går inte.« Och då sa jag: »Då kan jag inte vara med«. Efter två dagar återkom de

SVERIGE LIGGER I FRAMKANT NÄR DET GÄLLER TEKNIKUTVECKLING MEN I KONSTVÄRLDEN FINNS ETT MOTSTÅND

med ett ja. Det gäller att vara tydlig så att de förstår att man vill ha betalt som konstnär. Vi kan inte jobba gratis, säger Tove Kjellmark.

Att ett privat företag finansierade projektet tror Kjellmark gjorde att det överhuvudtaget blev av.

– Många är trötta på hur den offentliga konsten i Sverige ska fylla tomrum i byggprojekt. Om det inte har planerats för i förväg så placeras verket där den får plats, utan att ha något med byggnaden att göra.

Generellt saknar Kjellmark en scen för experimentell teknikrelaterad konst i Sverige, eftersom den tidigare inte har inkluderats när man talar om konst. Det finns en ängslighet, en rädsla för nya tekniker bland gallerierna, menar hon. Och vad som visas där påverkar vad större konsthallar och museer ställer ut.

– I Sverige ligger vi i framkant när det gäller teknikutveckling, men i konstvärlden finns ett motstånd. Jag tror att det är därför som jag direkt efter Mejan blev tillfrågad om att delta i konstutställningar utomlands, men färre i Sverige.

Samtidigt börjar tekniken bli sekundär i förhållande till själva konstupplevelsen, till skillnad från tidigare. Termer som »New media art« blir överflödiga när konstnärer samarbetar med verkssamma inom andra områden.

– Tidigare levde konstnärer och ingenjörer i helt skilda världar medan nu har hela hacker-communityt vuxit och öppnat upp för helt nya möjligheter till samarbeten. Förra året arrangerades

ett art-Hack på Bonniers konsthall som ledde till många uppskattade verk. Fler och fler konstnärer jobbar tvärvetenskapligt, säger Tove Kjellmark.

Även gränserna mellan det fysiskt mekaniska och det digitala börjar luckras upp. Kjellmark beskriver tekniker där man kan hand-skanna ett objekt, som transformeras till en digital 3D-bild. Den kan sedan animeras via en skådespelare som använder mekaniska handskar för att få kroppsdelarna på skärmen att röra på sig. Man kan också projicera 3D-bilden i ett rum och därefter ta på och transformera den med händerna som lera. Man kan 3D-printa objekt som man har skannat eller modellerat i en dator i en stor mängd olika material.

– Den här hybriditeten är en frihet! Men »Freedom is a scary thing. Not many people really want it«, för att citera Laurie Anderson. *Alone Together* ritades först upp i ett CAD-program och 3D-printades sedan för att jag skulle kunna testa mekaniken och de olika delarnas rörelser innan skulpturen gjöts. I och med det här projektet överbryggade jag det glappet! I sockeln sitter en liten arduino-dator som är kopplad till internet. Att verket skulle få stå oskyddat under en testmånad i januari var något som Kjellmark fick övertala Jernhusen att gå med på. I två veckor sågs verket av runt 50000 personer om dagen. Kjellmark satt flera gånger i närheten av verket och iakttog sin publik.

– Jag ville undersöka hur folk i

VI FÖRSÖKER MED ALL VÅR KRAFT ATT SKAPA ROBOTAR SOM SKA EFTERLIKNA MÄNNISKAN MEN VI MISSLYCKAS

allmänhet skulle förhålla sig till den här talande, rörliga bronsskulpturen mitt på T-centralen. Människor i alla åldrar var intresserade. Många var charmerade, andra förvirrade och några blev nog lite provocerade eller rädda. Efter två veckor bröt någon nacken av den.

Att skapa något, placera det i offentligheten och sedan observera reaktionerna kan vara en typ av konstnärlig forskning, menar Kjellmark.

– Det är ett tecken på att min konst kommunicerar. Därför tycker jag inte att det är en tragedi att någon vandaliserade skulpturen. Jag ser det som en lärorik händelse som gestaltar en skala mellan empati och fiendlighet. Men nu bygger jag en bur till den, säger Tove Kjellmark.

Kjellmark hämtar en lapp som sitter uppsatt på väggen, med en teckning över »the uncanny valley«, som betyder ungefär »den kusliga dalen« på svenska. Det är en graf som används i spelindustrin och forskningsvärlden och som visar känsloreaktioner på skillnaden mellan det främmande och det familjära i relation till robotar och animationer. Grafen är utvecklad av robotutvecklaren MASASHIRO MORI.

– Den är till för att kunna undvika att göra robotar som är för lika människor. Då upplevs de nämligen som obehagliga. De brukar jämföra det med

att se en död närstående. Det blir överkligt eftersom det är någon som är så nära dig, men ändå så frånvarande att du inte kan ta in det, säger Tove Kjellmark.

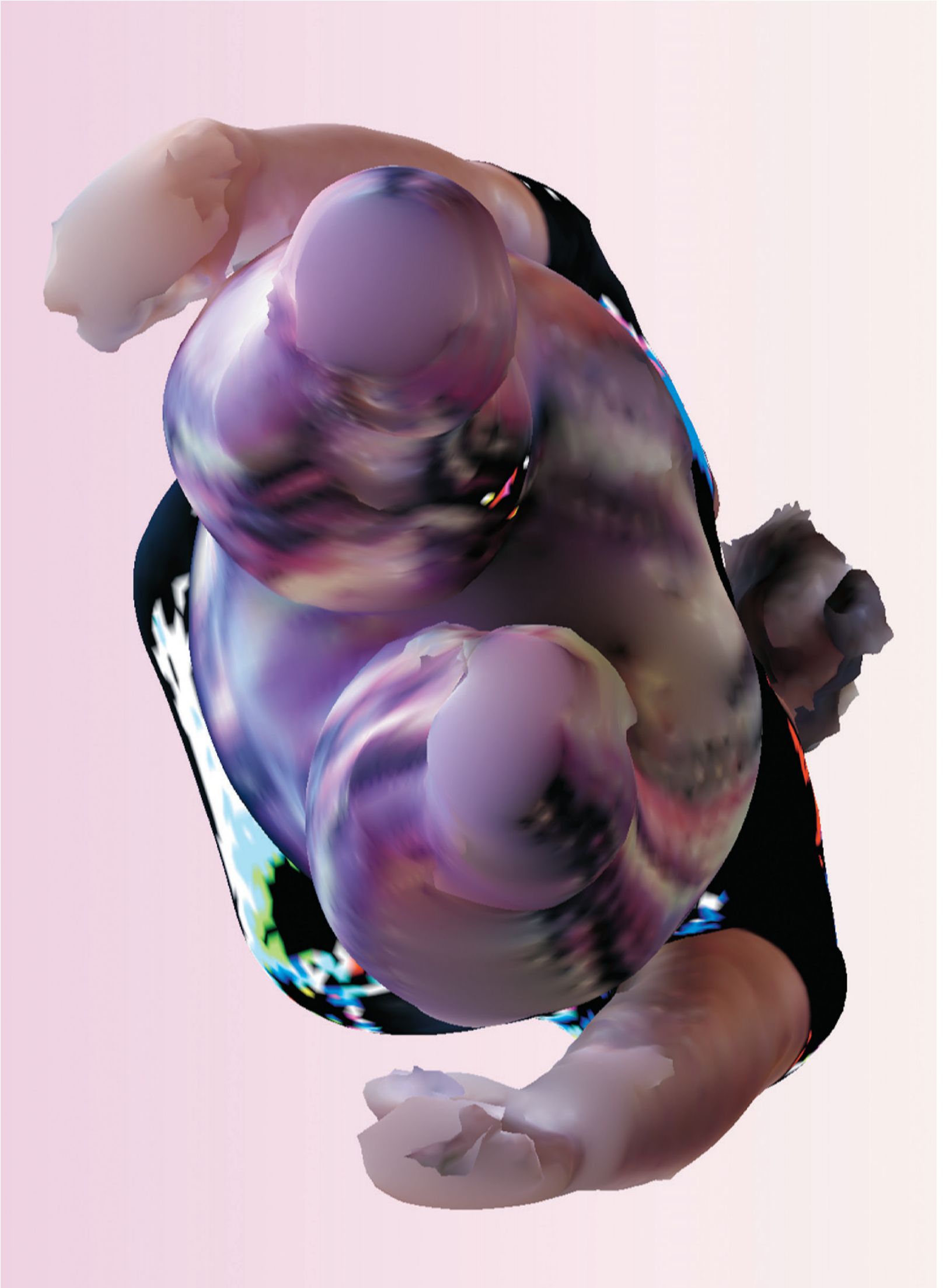
Hon kom först i kontakt med begreppet när hon undersökte estetiken hos foster i formalinburkar. Blandningen av fascination och äckel fick henne att sitta flera dagar och teckna av dem. Samtidigt såg hon tydligt hur andra på museet reagerade på fostren.

– Vissa tittade bort direkt och gick därifrån, medan andra stod och tittade länge. De väcker en diffus känsla som man inte kan ta på, men som man gärna vill prata om. Det som jag upptäckte när jag av en slump började göra experiment med mekaniska djur och klädde av dem var att de på pricken liknade fostren. De väckte dessutom samma känslor hos folk, säger Kjellmark.

Hon började utforska reaktioner på de nakna mekaniska djuren genom att klä av dem inför kameran.

– Folk reagerade och tyckte att jag var brutal som kunde göra så. Men jag tycker inte att det är brutalt. Jag ser det som en metafor för något positivt, för ett skinn som lossnar, att koppla samman utsida med insida. En transformation till något nytt, säger Tove Kjellmark.

Hon återkommer flera gånger till folks roboträdsla, hur det är kopplat till

rädslan för det okända och till jordens undergång.

– Många tänker väldigt svartvitt. Människa eller robot. Bra eller dåligt. Men allt hänger ihop. Jag försökte förklara för min son nyligen att vi är uppbyggda av atomer. När vi dör blir atomerna till något annat. Allt är föränderligt, man måste acceptera det och hitta system för att hantera det.

Som liten var hon anti-konsten, som hon uttrycker det, men tecknade samtidigt varje dag.

– Min pappa är medicinsk illustratör och läkare. Min styvfar är oljemålare. Jag hatade konst för att jag var tvungen att gå på vernissager och konstutställningar. När jag såg en stor FRANCIS BACON-utställning som tioåring tänkte jag »vilka fula, äckliga målningar«. Nu älskar jag dem. Men jag projicerade nog min irritation på mina föräldrar på grund av konsten. De var så upptagna med kultur och konst. Jag blev lite sotis.

När hon blev äldre reste hon runt och testade en mängd olika jobb. Men till slut insåg hon att hon kanske ändå borde söka sig till konsten, och kom in på en konstskola. Hon gick ut Kungliga konsthögskolan 2009.

– Konsten är mitt naturliga språk. Det är där jag kände mig hemma. Jag lärde mig tidigt att leva i ett öppet tillstånd där jag söker mig till ovisshet. Sedan länge har jag en överlevnadsmetod som går ut på att göra saker som jag är rädd för, för att inte känna av mina begränsningar. Det finns så mycket att vara nyfiken på. Även om jag nu har snöat in på den empativäckande estetik och det sårbara.

Tove Kjellmark har blivit inbjuden till flera internationella

forskarkonferenser för att presentera sitt konstnärskap. Möten med en akademisk forskarvärld som från början skrämde henne, men som sedan har blivit en viktig influens. Direkt efter att hon hade tagit examen från Mejan blev hon inbjuden till en konferens som hölls av Tema Genus posthumanistiska hub på Linköpings universitet.

– Stora internationella forskare medverkade under en två dagars konferens. Jag var rädd att de inte skulle ta mig på allvar. Jag hade aldrig pratat i den typen av akademiskt sammanhang förut och det dessutom på engelska. Men jag slungade mig in i det och tänkte att de får ta mig som jag är. Jag började med att visa min film *Naked*, och en av talarna sa: »Du har med nio minuters film visat allt som vi har pratat om hela dagen. Hur gjorde du det?«.

Hon har nyligen inlett ett samarbete med The Human Brain Project, ett EU-finansierat tioårigt forskningsprojekt som ska försöka simulera en procent av den mänskliga hjärnan. Det kallas för »neuromorphic engineering«, har med AI att göra och anses fortfarande omöjligt att genomföra. Målet är, om man lyckas, att man ska kunna lösa många av mänsklighetens stora problem, som mentala sjukdomar och existentiella frågor genom en medveten maskin. Kjellmark blev inbjuden att delta med en presentation av sin konst på deras konferens i Manchester förra året.

– Min första fråga som konstnär var »vilken slags hjärna« och »vilken del av hjärnan?« Det är intressant i samarbeten med forskare, de är så mycket experter att de sällan växlar perspektiv. När en konstnär målar en tavla måste man hela tiden backa för att se det i ett större

perspektiv, för att sedan gå fram igen. Så där har vi verkligen något att bidra med.

Samtidigt har hon lärt sig mycket om forskningens begränsningar i nuläget.

– Bakom kulisserna får man sedan höra av forskarna i enrum att de inte själva tror på dessa visioner. »Hur ska vi kunna simulera ens en procent av en mänsklig hjärna om vi inte ens kan simulera den minsta existerande organismens hjärna?«, minns Tove Kjellmark att hon hörde en forskare säga.

Att kommunicera med konst och sina konstnärliga undersökningar inom andra vetenskapliga områden är en slags konstnärlig forskning, menar Kjellmark. Det behöver inte innebära att man anpassar sig till ett akademiskt språk. Snarare kan konstnärer vara med och ändra på systemet.

– Jag tror att många inom konstvärlden har något emot konstnärlig forskning för att de är rädda att de ska behöva uttrycka sig på andra sätt. Man har utvecklat ett eget språk och har valt att uttrycka sig inom sin praktik och inte genom långa teoretiska texter. Men om vi praktik-orienterade konstnärer inom konstnärlig forskning kan hitta nytänkande sätt att kommunicera forskningsresultat på, så kan vi öppna upp för andra forskningsområden att göra likadant och nå ut till en större allmänhet.

TEXT: SANNA SAMUELSSON
3D-SKANNING: LARS HANSSON

MÄSTAREN OCH MASKINERNA

Kan en maskin verkligen uttrycka något och väcka äkta känslor hos betraktaren? Först trodde inte datorforskaren och tecknaren Patrick Tresset att det var möjligt. Men ju mer hans robotar tecknade desto mer komplicerad blev både frågan och svaret.

Patrick Tresset har konstruerat fem robotar som alla heter Paul. De kan bara en enda sak. Teckna. Robotarnas kropp består av en gammal hederlig engelsk skolbänk. På den ena sidan av bänken sitter en rörlig arm med en hand som håller i en bläckpenna. På andra sidan sitter robotens öga i form av en kamera. Alla de fem Pauls specialitet är att rita ansikten. Personen som de avbildar sitter i en stol och tittar mot robotarna, som alla till och från tittar tillbaka med sina kameraögon. Samtidigt ritar de ivrigt och ljudligt på ett papper.

– Ibland låter jag bara en eller två av mina Paul-robotar uppträda. Men fem gör det mer intressant, säger Patrick Tresset när vi träffar honom på Ars Electronicafestivalen i Linz i Österrike.

Han började sin karriär som tecknare. Men efter tio år i yrket tappade han gnistan.

– Jag förlorade min passion för att teckna. Jag kunde helt enkelt inte rita med känsla längre, säger han.

Som tur var hade han ett stort datorintresse vid sidan av tecknandet. I hopp om att få tillbaka lusten att teckna utbildade han sig vidare inom datorområdet och tog så småningom en doktorsexamen i konst- och datorteknologi på Goldsmiths College, vid Londons Universitet.

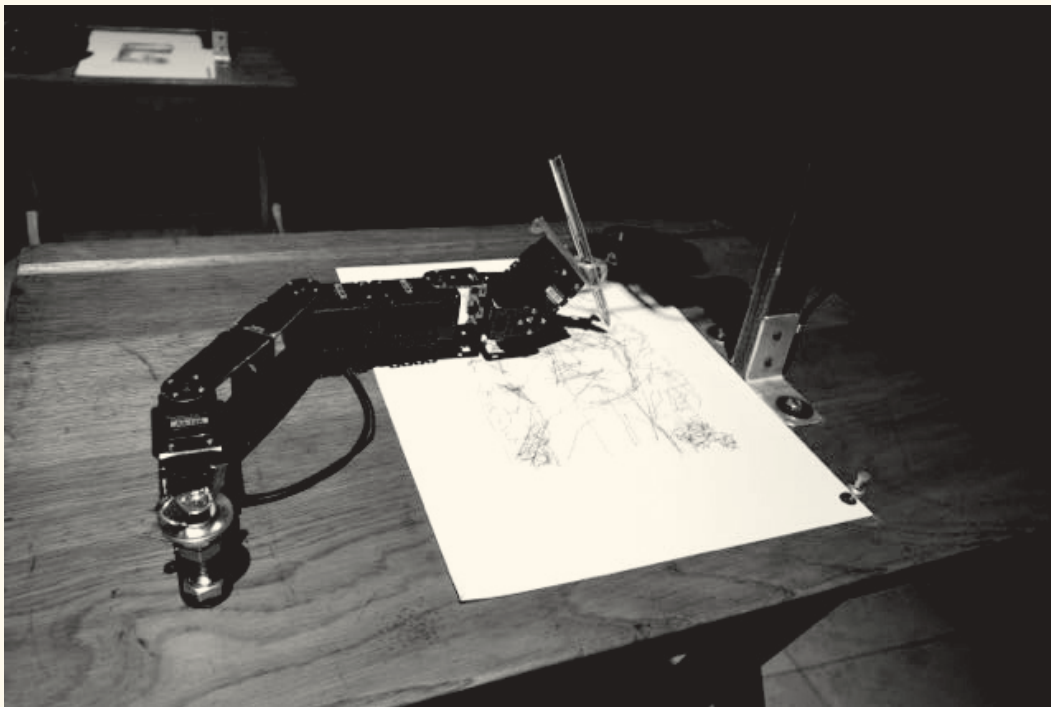
Idag arbetar han som installationskonstnär och

forskar samtidigt om människors konstnärliga aktiviteter och vår relation till maskiner, med speciellt fokus på robotar. Idén till tecknar-roboten Paul fick Patrick Tresset under ett forskningsprojekt som han genomförde tillsammans med professor Frederic Fol Leymarie på Goldsmiths College. De studerade teckning och tecknande genom olika typer av datormodellering.

– Egentligen var det ingen ny idé. Även när jag jobbade som tecknare grubblade jag över möjligheten att göra robotar som kunde teckna. Jag är lite monoman. Jag har en idé och jag jobbar på den länge och väl innan jag släpper den.

Robotar tar över allt fler uppgifter i det moderna samhället. I konstvärlden har de också börjat dyka upp lite här och var på sistone. På Venedigbiennalen för några år sedan presenterade till exempel den tjeckiske konstnären Fredrico Diaz två industrirobotar som producerade fantastiska skulpturer av tusentals små svarta bollar. I Kalifornien finns konstnärgruppen Flaming Lotus Girls som skapar monumentala verk i en kombination av skulptur, kinetik och robotik. I Tyskland bygger konstnärskollektivet Robotlab kreativa robot-DJs med olika smak och tycke.

Den stora frågan som hela tiden gnagat hos Patrick Tresset är om det är möjligt att skapa en robot som

i sin tur kan skapa konst som berör. Till en början trodde han själv inte att det var möjligt eftersom han anser att bra konst är något mycket speciellt. Att den bara fungerar om den är sann och att robotar sannolikt inte har förmågan att uttrycka den typen av sanning. En ingrediens i konstupplevelsen som kom att intressera Patrick Tresset var att betraktaren på många sätt kan vara medskapare och påverka med sin blick och sina erfarenheter. Därför har han utformat sina installationer som små stycken av teater där han utforskar relationen mellan människor och robotar.

– Min forskning går ut på att skapa robotar som ritar. Men mitt konstnärliga arbete ligger ganska nära teater. Jag är inspirerad av sådana som Jacques Tati, Samuel Beckett och Antoine de Saint-Exupéry, berättar Patrick Tresset.

Och det märks på publiken i den stora katedralen i Linz, där han ställer ut sina tecknande robotar. På scenen sitter en person på en stol för att bli avritad av de fem Paul. Robotarnas små händer ritar. Pennorna raspar mot pappret medan åskådarna nyfiket följer förloppet. De pekar, lyssnar, kommenterar och skrattar. Så går några av dem fram till väggen och tittar på alla teckningar som maskinerna gjort tidigare. Då förändras plötsligt deras ansiktsuttryck mot ett större allvar.

I början försökte Patrick Tresset få maskinerna att efterlikna det han själv gjorde, hans egen stil. Det

gick rätt bra och alla robotar presterade resultat som såg ut att bygga på hans eget konstnärliga temperament. Sen hände något.

– Ja, först kunde man tydligt se en koppling mellan min stil och robotarnas stil. Det var liksom min stil men tolkad av roboten. Men vid de senare installationerna har porträtten börjat se olika ut. Varje robot har börjat utveckla sin egen stil. De blir mer och mer självständiga i sina uttryck.

Eftersom robotarna hela tiden varit utrustade med samma mjukvara har han ännu inte kunna förklara denna förskjutning i stil och känsla.

– Den kan vara små saker, som ljussättningen, rummets storlek eller placeringen av robotarna. Jag vet inte säkert. Det är något jag måste undersöka vidare, säger han.

Patrick Tresset har utvecklat mjukvaran som driver Paul med hjälp av aktuell forskning inom datorseende, kognitiv datorbehandling och robotik. Han använder sig av programmeringsspråk som Urbiscript och Python, ramar som ROS för att lokalisera en person i rummet och olika programvarubibliotek för datorseende och bildanalys såsom OpenCV. Det nuvarande systemet börjar med att roboten Paul får leta efter en person med hjälp av sitt motoriserade öga. När »han« lokaliserat personen, fokuserar han på honom eller henne. Till att börja med ritar han de

mest framträdande linjerna som han plockar upp med hjälp av några beräkningsceller, så kallade Gaborfilter, som reagerar ungefär som våra synceller. Sedan fortsätter han jobba med skuggning av olika partier i ansiktet. Sakta men säkert växer Pauls tolkning av modellens ansikte fram på pappret. Normalt tar det honom mellan 40 minuter och en timme att rita av ett ansikte.

Men inte nog med att det tycks som att robotarna håller på att utveckla en slags originalitet. Deras teckningar har faktiskt börjat få en del betraktare att fundera på om det de ser är konst eller inte. Patrick Tresset har på senare tid visat teckningarna för flera experter och konstkännare. De har alla visat stort intresse för projektet och klart och tydligt sagt att flera av teckningarna är mycket egenartade och uttrycksfulla.

– Jag ska utveckla robotarna ännu mer. Mitt ultimata mål är att få dem att lära sig nya saker, börja experimentera och verkligen hitta sin egen stil, en stil som berör oss människor.

TEXT OCH FOTO: MICHAEL STENBERG

BILD: PAUL

Den mekaniska konstnären

DET HAR KNAPPAST funnits en tid då robotar haft en så alldaglig ställning som idag – inom science fiction är roboten så självklar att genren börjar kännas klichéartad och publiken blir mer kräsen och svårflörtad. Roboten som kulturell ikon är idag ett tomt medium, ett slags Terminator, något som kan fyllas med dystopisk ondska eller messiansk godhet. Allt verkar hänga på vem som skapat roboten från första början och varför. Vi fyller idén om robotar med alla de rädslor och drömmar som tidsandan bär på.

Mycket av känslan av osäkerhet inför vad roboten kan komma att betyda grundar sig i föreställningen om AI (artificiell intelligens) och tron på den kommande så kallade singulariteten. En idé som stipulerar att vi inom kort kommer ha självlärande datorer, robotar och nätverkssystem som reducerar människans mentala kapacitet till marginalerna. Denna idé har i sin tur lett till en myriad av konstnärliga uttryck alltifrån science fictionlitteratur, film och konst som på olika sätt handskas med denna potentiellt dystopiska värld där människan inte längre har kontroll över sin Frankensteinskapelse.

Idén om sakernas mentala tillstånd sträcker sig längre bakåt i historien, där bland annat den brittiske matematikern ALAN TURING diskuterat möjligheten att datorer en dag kommer att övertrumfa människors tankekapacitet. Turing har i sin

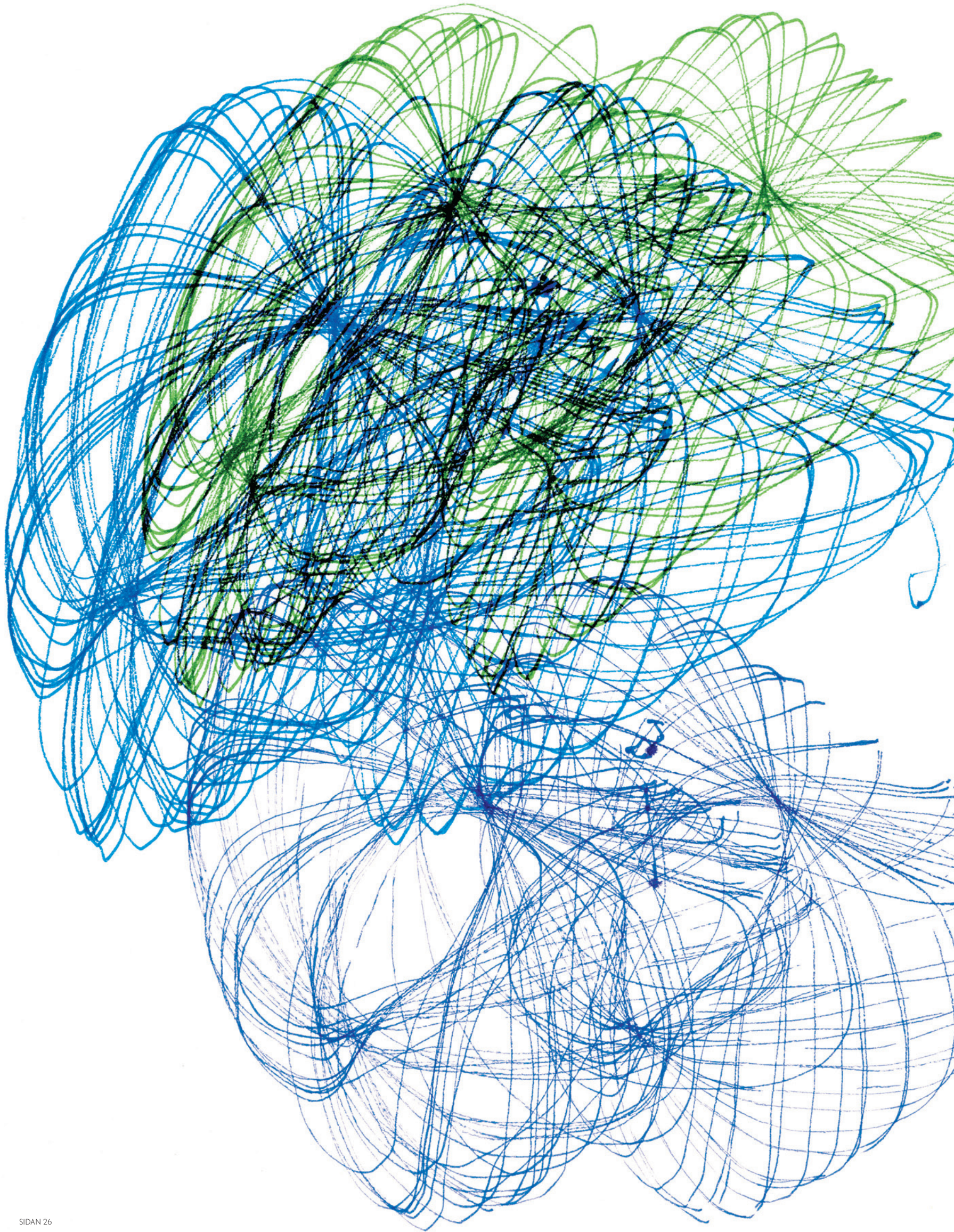
tur fått namnge det så kallade Turingtestet, som är tänkt att genom ett antal frågor kunna skilja maskin eller robot från en människa.

År 1965 beskrev författaren I. J. GOOD idén om en intelligensexlosion, eller singularitet, i vilken maskinernas kapacitet skulle överstiga människans så till den grad att deras kognitiva förmåga skulle springa om människornas med hästlängder. Somliga spekulerade i om denna tidpunkt redan nu, år 2015 skulle ha inträffat, vilket man idag lugnt kan konstatera var en lite för optimistisk vision. Däremot ser vi att teknologins utveckling under de senaste tjugo åren utvecklats ungefär så snabbt som vissa transhumanister som ANDERS SANDBERG och RAY KURZWEIL stipulerat. Dock är vi fortfarande långt ifrån att konstruera ett mänskligt medvetande, så vitt vi vet.

KONSTEN ATT GÖRA EN ROBOT

När konstnärer använder sig av robotik eller någon sorts automatiserad teknik, ofta i kombination med datateknik och sensorer, blir den traditionellt sett undanskuffad till museer och institutioner som specialiserat sig på nya medier eller teknologiska experiment.

Robotkonsten faller ofta inom den bredare ramen för KINETISK KONST, vilket inkluderar konst som använder mekaniska

»Vart tredje jobb kommer att tas över av robotar inom tio år.«

element, såsom motorer, maskiner och eldrivna system, men inte nödvändigtvis innefattar datorer eller mjukvara, även om det blir allt vanligare.

Med ökningen av elektroniska medier och nya medier inom i konsten, har robotteknik blivit ett vanligare medium för experimenterande, inte minst på tekniska universitet där den ökade andelen tvärdisciplinära forskningsprojekt inte sällan involverar nära samarbeten mellan konstnärer och ingenjörer, men även beteendevetare och kognitionsforskare.

Ett exempel på det är konstnären och forskaren MARI VELONAKIS arbeten. Hon leder Creative Robotics Lab vid University of New South Wales i Australien där hon utvecklar verk som även samlar in data kring människors beteenden i olika miljöer. Den märkliga hybriden av kall teknologi och människoliknande drag gör roboten till en spelplan på vilken mänskliga egenskaper kan testas och observeras.

Robotkonstens tradition kan spåras tillbaka till de första hydrauliska

skulpturerna eller automata som beskrivits i grekisk mytologi, kinesiska antika texter liksom judiska historiska myter. Men det var först under 1960-talet i samband med de första datorernas uppkomst som roboten kunde bli en viktig del av den samtida konstscenen. Denna utveckling var direkt relaterad till den kinetiska konsten under 1950- till 1960-talen i vilken man strävat att frigöra installation och skulptur från en statisk tredimensionell form.

Ett av de tidigaste exemplen på detta gjordes av den schweiziske konstnären JEAN TINGUELY som intresserade sig för postindustriella material och teorier. I hans *Homage to New York* är robotverket konstruerat att långsamt skaka sönder innan det helt slutar fungera. Men strax efter det att konstnären satt igång den i trädgården en sen marsdag 1960 på Museum of Modern Art i New York, blev gnistorna och rörelserna så oroväckande att en brandman på plats såg sig nödd att intervensera och släcka branden. Och verket avslutades innan det egentligen skulle gjort det av sig

själv. Detta blev utan att någon egentligen tänkte på det då, för 55 år sedan, till en ironisk metafor för människans skräckblandade fascination över maskinernas och robotarnas potentiella destruktivitet.

Men redan ett par år innan dess, 1958 hade Nicolas Schöffers verk *CYSP 1* (Cybernetic Spatiodynamic) skulpturen varit ett av de första interaktiva konstverk som innehöll taktila sensorer och elektroniska komponenter, vilket skapade en bro mellan den kinetiska konsten och robotkonst. Schöffers verk använde principer från cybernetiken, ett slags systemteori kring information som har antropologiska och matematiska rötter, men som idag främst associeras med högteknologi och artificiell intelligens.

Konstnären MATTI KALLIOINEN är en av få svenska konstnärer som medvetet kombinerat högtekniska och analoga teman.

– Jag minns hur känslomässigt det påverkade mig när nyheterna kablades ut att roboten ASIMO lärt sig gå i trappor. Det klippet bankade in en ny, indirekt

erfarenhet i min kropp av vad det verkligen *är* att vara människa och gå nerför en trappa, förklarar han. De självklara gränser jag utan att reflektera dragit mellan »människa« och »maskin« och i förlängningen »levande« och »död« materia blev plötsligt oskarpa, berättar Kallioinen.

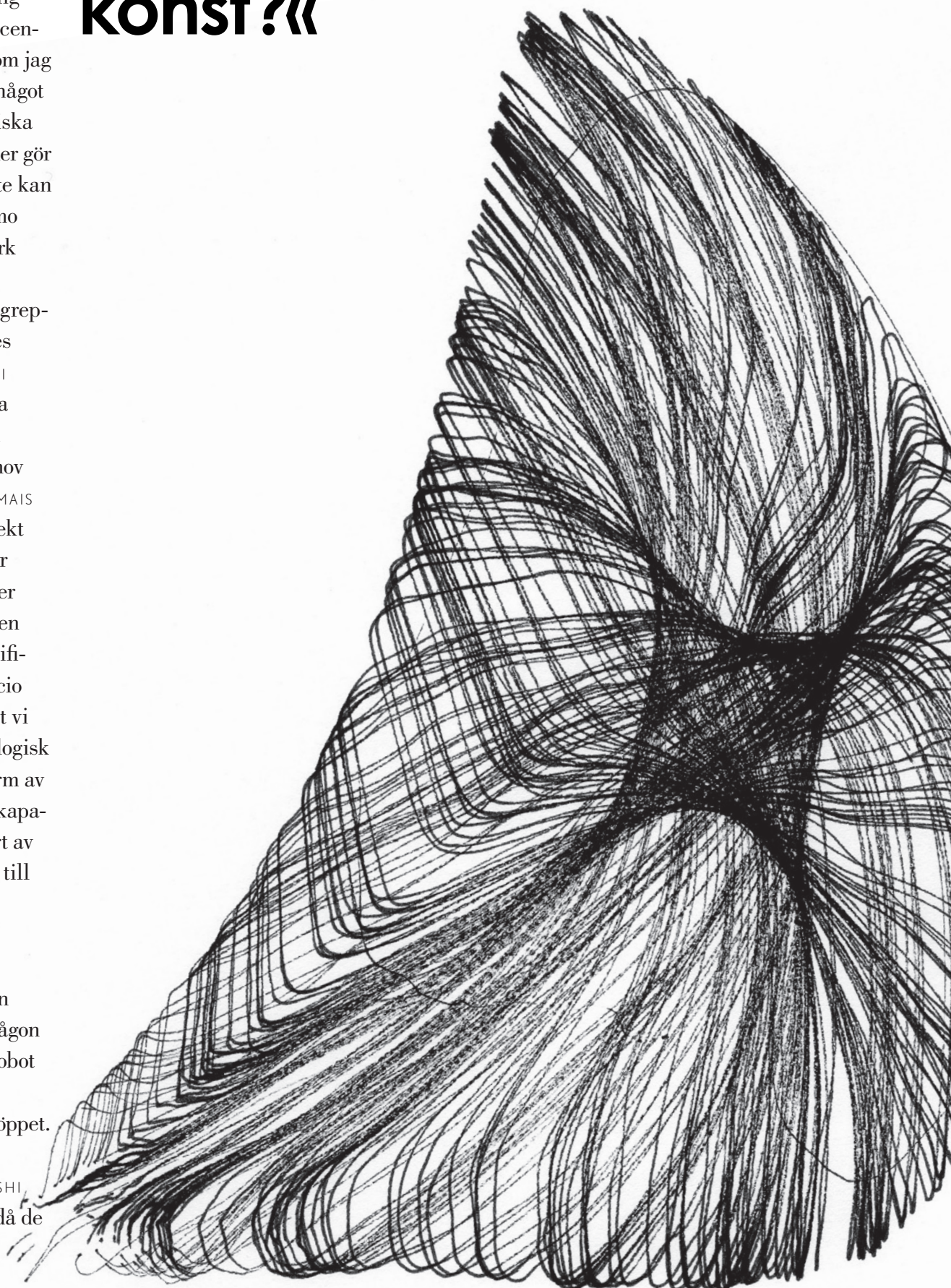
– Den tekniska sidan av robotik och AI intresserar mig inte nämnvärt, däremot den existentiella. Den synliggör något väsentligt om vår antropocentriska utblick på världen. En sak som jag plockat med mig från robotiken är något som handlar om rörelsers psykologiska laddning, hur våra ryggmärgsreflexer gör psykologiska antaganden som vi inte kan värja oss mot. Som när jag såg Asimo gå ner för trappan och kände så stark kroppslig identifikation med den.

Kallioinen stötte då även på begreppet »Uncanny valley« som myntades av robotikprofessorn MASASHIRO MORI i början av 1970-talet för att beskriva de spöklika känslor som mötet med en artificiell människa kan ge upphov till. Den amerikanske futuristen JAMAIS CASCIO menar att denna kusliga effekt kan komma att bli allt vanligare när vi i framtiden inte bara utvecklar fler och fler humanioda robotar utan även kommande transhumanistiska modifikationer av människokroppen. Cascio går så långt i sina prognoser som att vi på grund av en allt snabbare teknologisk »uppdatering« av våra kroppar i form av bättre syn, muskelstyrka och hjärnkapacitet kommer utvecklas till en ny art av Homo sapiens, vilket i sin tur leder till mer kusliga obehagskänslor.

– Termen »robot« kommer ju ursprungligen från konsten, från en gammal tjeckisk teaterpjäs, inte från vetenskapen, och det finns ju inte någon teknisk definition på exakt vad en robot är eller ska vara heller, säger Matti Kallioinen, vilket gör fältet ganska öppet.

Han ser däremot robotikforskare som exempelvis japanen HIROSHI ISHIGURO som ett slags konstnärer då de diskuteras flitigt i konstvärlden.

»Kan vi skapa robotar som gör konst eller rent av kan förstå och processa befintlig konst?«

ARTIFICIELL KONSTNÄR

Under de senaste årens snabba utveckling av mjukvara till datorer och robotar är begreppen kring vad som är en app, dator, robot eller liknande alltmer och mer otydliga. För det mesta definieras en robot som »en maskin som kan fungera per automatik eller som utför handlingar enligt ett på förhand bestämt schema«. Idag tänker de flesta dock än mer i termer av robotar som besitter en högre, artificiell intelligens, alltså en förmåga att inte bara utföra på bestämda uppgifter, utan en maskin som kan improvisera eller rent av lägga ihop ny information på ett sätt som ingen tidigare programmerat den till.

Ett av de tydligaste exemplen är storföretag som Google och Yahoo som användare vänder sig till för att söka efter information eller bitar av den. Googles grundare deklarerade redan tidigt att syftet inte bara var att hjälpa människor att söka rätt på information utan att till slut skapa programvara som faktiskt förstår vad människor tänker. Google är fast beslutna att under kommande år snart börja sälja bilar eller styrsystem till bilar som inte kräver någon input alls från människor. Frågan blir då vad som händer med vår idé om vad en bil är, när vi kanske inte är involverade i varken konstruktion, tillverkning eller körning. Liknande frågor har väckts i samband med fotografiets modernisering där exempelvis framkallning och själva kameraarbetet förändrats i grunden och automatiserats.

Och vad gäller internets framtida sökfunktioner, så menar websöksexperterna DANNY HILLIS att de stora sökmotorerna förmodligen kommer »att guida människor till att bättre förstå det som de söker«. Datorer som mentorer, skulle man kunna säga.

Här börjar också många av dagens AI-forskare och nya mediakonstnärer sina »hårda« frågeställningar. Kan vi skapa robotar som gör konst eller rent av kan förstå och processa befintlig konst? Kan konstnärer göra robotar som

blir förlängningar av konstnären själv eller finns möjligheten att robotarna blir konstnärer i sin egen rätt? Hur ska vi då se på deras verk i förhållande till mänskliga konstnärers verk? Frågor som dessa var science fiction för bara en generation sedan, men idag tvingas vi inte bara ställa dem uppriktigt, utan vi kan börja skönja svaren.

På Tate Britain genomfördes under 2014 ett projekt i syfte att undersöka nya sätt att uppleva konsten där robotar ingick. Kollektivet THE WORKERS skapade verket *After Dark* som placerade robotar inne på museet efter klockan elva på kvällen, vilka kunde styras och manövreras av publiken via webben. Idén utgick ifrån lika delar publikvidgning, som en lek med nya sätt att konsumera konst. Trots att projektet andas viss naivitet av typen »En natt på Museet«, finns här viktiga poänger. Den före detta astronauten CHRIS HADFIELD, som var en av dem som testkörde roboten sade att »man glömmer roboten du styr med dina händer och den blir till en förläning av ditt medvetande«. Studier på andra brittiska projekt inom digitalisering av kultur, gjorda av bland annat kulturekonomen DAVID THROSBY, har visat på en fördjupad upplevelse av konst och kultur bland publiken, snarare än en ytlig erfarenhet, vilket många kritiker ofta utgått ifrån.

STELARC har gått längre än de allra flesta i försöken att smälta samman roboten och människokroppen. Hans konstnärliga metoder har ofta involverat högteknologiska kroppsdelar eller sensoriska attribut i syfte att både testa kroppens begränsningar samt utvidga dess möjligheter. Stelarc jobbar under den idén att kroppen i förhållande till dagens teknologi spelat ut sin roll och därför behöver uppdateras. Under de senaste åren arbetar han utifrån idén om ett slags globalt medvetande som kroppen kan kopplas upp mot. I sitt berömda »Öra-på-arm«-projekt har han låtit operera in en biomekanisk form av ett öra i sin vänstra arm. Planen är att detta

öra ska kopplas upp med mikrofoner som via ett trådlöst nätverk ska kunna ges access till människor över hela jorden. På så vis kan denna kroppsdel bli ett »förlängt öra ut i världen«, som konstnären själv uttrycker det, i syfte att diskutera vår post-eller transhumanistiska framtid.

ARTIFICIELL KREATIVITET

Svenske musikern och forskaren PALLE DAHLSTEDT är en av få i Norden som undersöker möjligheten för artificiell mjukvara eller robotar att skapa konst och musik. Genom att så kallade rekursiva, alltså återupprepande, slingor av musikaliska toner eller geometriska linjer, kan han låta en robot eller programvara lära sig att skapa nya versioner av den första rörelsen eller tonen som matats in. Forskarna bakom Metacreation-projektet, däribland ARNE EIGENFELDT, ADAM BURNETT och PHILIPPE PASQUIER ingår liksom Dahlstedt inom området artificiell kreativitet och specifikt med robotgenererad klassisk musik. Vid en konferens 2012 hölls en konsert där två olika musikstycken, skrivna av en människa respektive en maskin framfördes. Musiken spelades av en stråkkvartett och ett mekaniserat piano. Publiken som lyssnade uppfattade efteråt att det inte var någon skillnad mellan det klassiska stycket skrivet av ett robotprogram och stycket skriven av en skolad, mänsklig musiker.

Frågan om huruvida klassisk musik kanske egentligen är »för enkel« kom naturligtvis upp i samband med studien, något som musikkritiker även frågade sig när den elektroniska musiken vann mark under 1980-talet. Kan det skapas av en dator är det inte tillräckligt sofistikerat, lyder resonemanget. Men förutom den kusliga känslan av att potentiellt inte kunna skilja en klassisk mästare från en novis med nyskrivna datorprogram kom en annan fråga upp. Journalisten TOM JACOBS undrade om detta kunde innebära att en åldrande, genial kompositör i framtiden kan låta

sin kreativa ström av idiosynkratiskt klingande musik skapas långt efter hens död, kanske av en artificiell kreatör?

Idén är kanske inte så främmande som den låter, för under hösten 2015 kommer del fyra i den berömda Millenniumserien ut på den internationella marknaden. Men det är inte STIEG LARSSON som skrivit den, utan författaren DAVID LAGERCRANTZ. Men gjord som en konstnärlig fortsättning på trilogin av Larsson. Så varför skulle inte en smart robot kunna författa den likagärna?

Den boken kanske redan skulle ha kunnat genomföras av en robot för nyligen kom Astrel SPb, ett ryskt förlag ut med en bok skapad av en robotförfattare, som konstruerats av ett antal språk- och IT-specialister. Den första självgenererade boken, *True Love*, som på egen hand skrivits av roboten efter att dess konstruktörer matat in 17 olika befintliga romaner, handlar om kärlek och tro, berättar ALEXANDER PROKOPOVICH redaktör på förlaget. Han fortsätter med att säga att trots detta första lyckade resultat kommer programmet aldrig bli en riktig författare, såsom Photoshop aldrig kan bli en RAPHAEL.

Här kan han möjligen få en del mothugg från konstnären HAROLD COHEN som för mer än trettio år sedan skapade den första versionen av robotmålaren AARON. Detta är en målade robot som skapar egna verk, baserat på vad dess skapare och »mentor« matar in för typer av motiv, stilar och annat. Roboten har utvecklats från att kunna måla abstrakta teckningar i svartvitt, till att arbeta med expressionistiska stilar och motiv, alltså inte olikt en människans konstnärliga utveckling. AARONs verk har ställts ut på etablerade institutioner som Tate, MoMA och Brooklyn Museum, men trots det vägrar de flesta kritiker och konstnärer att kalla resultaten för konst.

Matti Kallioinen, ser som konstnär sambandet mellan AARONs »pappa« och verkens faktiska upphovsman som tydligt.

– För mig är det Harold Cohen som

är konstnären, AARON är hans konstverk. Det är ju hur han har programmerat den som är intressant om det nu är något intressant med det, menar han.

Kallioinen ser det som djupt problematiskt att de befintliga robotarna som idag finns är skapare till förutsägbara verk.

– Det kan någon gång komma en tidpunkt när det blir poänglöst att hålla fast vid idén om att en konstnärlig upphovsperson måste vara en människa. Men det förutsätter i så fall att AI och robotar redan tagit sig in i det sociala och livet på bredare front, reflekterar han.

Och kanske den institutionella konsteorin såsom den formulerades av GEORGE DICKIE på 1960-talet behöver uppdateras utifrån huruvida upphovspersonen bakom konstverket är människa eller inte.

DEN FÖRLÄNGDA ARMEN

Franske konstnären PATRICK TRESSET har däremot inte gått in för att skapa en helt autonom robotkonstnär, utan en robot som blir en konstnärlig förlängd arm. Under flera år led Tresset av psykiska lidanden som till slut kunde avhjälpas med mediciner, vilka dock hade en oväntad bieffekt. Han tappade helt lusten att skapa konst med sina egna händer vilket ledde honom till att skapa sina första porträttmålade robotar, samtliga versioner kallade Paul. Sedan dess har han arbetat vidare vid Goldsmith University där han fortsätter utveckla robotarna mot än större autonomi. Tresset menar att om personen som avporträtteras av roboten först skapar en mer mänsklig »relation« till den artificiella konstnären, ändras personens upplevelse under själva måleri- eller teckningsprocessen, liksom tolkningen av den efteråt. Detta pekar mot idén om internationalitet som central för konstupplevelsen, något som en del forskare menar alltid kommer vara omöjligt för robotar att uppleva.

Patrick Tressets fall kopplar samman samtida konst med den ständiga diskussionen om melankolin som

förutsättning för konstnärlig verksamhet. Då Tresset uppenbart använt roboten Paul som en möjlighet att fortsätta skapa, ett slags mental protes, har många utgått från att maskiner och robotar inte kan nå konstnärlig status om de inte också kan ta irrationella beslut. Beslut som alltså innebär att man aktivt bryter mot den ursprungliga planen. Dock bryter Tressets robotar ofta mot den ursprungliga planen, utan att dessa med nödvändighet skulle kallas irrationella.

Författaren JONATHAN GOTTSCHALL som skrivit boken *The Storytelling Animal*, ser en dystopisk framtidsvision inte så mycket i övertagandet av robotar på arbetsmarknaden eller rent militärt. Istället ser han meningslösheten vid horisonten då robotar en dag kanske skriver bättre romaner och skapar bättre konst än verkliga människor. I flera analyser av framtidens arbetsmarknad förutspås att robotar tar över mer och mer uppgifter och positioner. Reforminstitutet, Etna och analysfirman Gartner har alla under kort tid givit prognoser på hur snabbt den kommer. Gartner menar att vart tredje jobb kommer att tas över av robotar inom tio år. Ur detta drar många slutsatsen att människan kommer att få mer tid till kreativt skapande och tänkande. Men vad händer om vi även blir ifrånspragna inom detta fält? Vad finns det då kvar som gör människan unik?

Då, menar Jonathan Gottschall, kan vi inte längre förneka att människor inte är något annat än tankemaskiner och konstmaskiner. Och dessutom, utgångna modeller.

TEXT: ROBERT STASINSKI

BILD: PLOTBOT*

LEDARE KIF

JOHAN WINGESTAD

Foto: Rose-Marie Fash

En sista ledare

TAGGORD Tillbakablick, Framtidsfrågor, Avtal för formgivare, Living National Treasure

För fem år sedan valdes jag in i KIF:s styrelse. På KIF:s årsmöte den 22 april kommer jag lämna över stafettpinnen. Jag har därför vågat mig på att göra en reflektion sett till de gångna åren och samtidigt ge min efterträdare några ord på vägen. Inledningsvis vill jag passa på att tacka KIF:s nuvarande och tidigare styrelseledamöter för ett mycket gott samarbete. Jag vill därtill passa på att framföra ett särskilt tack till Katarina Jönsson Norling och KRO:s styrelse. Samarbetet mellan organisationerna är otroligt viktigt och är under utveckling. Frågan om en sammanslagning av föreningarna kommer att lyftas på KIF:s årsmöte och KRO:s riksmöte den 18 april.

Om jag ser tillbaka fem till tio år så var den samtida konsthantverkscenen ofta omskriven som nyskapande och gränsöverskridande. Många röster gjorde gällande att konsthantverket borde uppvärderas och likställas med bildkonsten. Det är en fråga som KIF drivit ända sedan starten 1961. På den tiden var vi inte aktuella för bildkonstnärscensurernas stipendier och utestängdes från offentliga gestaltungsuppdrag. Idag ser situationen minst sagt annorlunda ut.

Jag tror att en av anledningarna till att debatten om det nyskapande konsthantverket idag klingat av kan spåras till att gränserna mellan olika konstområden kommit att bli allt mer otydliga. Vi har vant oss vid en konstscen där det är svårare att göra gränsdragningar och genreuppdelningar mellan olika konstdiscipliner. Jag tror att konsthantverket har allt att vinna på denna utveckling. Såväl mindre som större gallerier, konsthallar och museer visar numera återkommande utställningar med konsthantverkare. Sett till denna

utveckling tror jag att tiden är mogen för KIF att växla fokus och se över sina prioriteringar.

En av de andra stora frågorna vid KIF:s bildande var frågan om rimliga villkor vid uppdragsarbete åt industrin. Bland KIF:s medlemmar hittar man även idag många industriformgivare, formgivare eller designers för att använda en mer samtida yrkesrubricering. Vi har under senare år haft en fortlöpande dialog med Sveriges Designer med anledning av att ersättningarna undan för undan pressats nedåt. Det är allmänt känt att den svenska designbranschen är satt under stor press, men det innebär inte att vi som representerar Sveriges formgivare och designer ska låta bli att ställa tydliga krav på branschens olika aktörer och då inte minst på uppdragsgivarna.

Ett föredöme i sammanhanget är amerikanska AIGA och deras Standard Form of Agreement for Design Services (www.aiga.org/standard-agreement) som ger en överbegripande beskrivning av inte bara enskilda avtalsvillkor utan också fungerar som en rådgivande guide för hela processen. Om vi med detta avtal som förebild kunde ta fram ett branschavtal, tillsammans med Sveriges Designer och i dialog med aktörer i branschen, skulle vi kanske kunna vända den rådande utvecklingen.

En annan fråga där jag önskar att vi åstadkommit ett större resultat är frågan om konsthantverket som kulturbärare. Alliansregeringen ratificerade Unescos konvention om skydd för det immateriella kulturarvet 2010. Det saknas idag en nationell struktur sett till utbildningar och lärlingsplatser för att säkerställa att hantverkskunskaper förs vidare till nya generationer av konsthantverkare. I Japan finns ett system där ett begränsat antal konsthantverkare tilldelas titeln "Living National Treasure". Det finns i min mening utrymme

att omprioritera i den statliga kulturarvsbudgeten för en bättre balans mellan skydd av det materiella kulturarvet så som byggnader och arkeologiska föremål och skydd av det immateriella kulturarvet. Annars riskerar en rad levande hantverksdiscipliner med 1000-åriga obrutna band tillbaka i tiden att helt dö ut.

Konsthantverket ska i min mening både få vara en kulturbärare och en förnyare, ett praktiskt föremål och resultatet av en konstnärlig arbetsprocess. Det behöver inte nödvändigtvis vara allt på samma gång. Konsthantverket är en mycket bred disciplin satt under konstant utveckling och behöver därför en bred företrädare som mäktar med att slå vakt om områdets samtliga utövare i varje given tidsperiod. Ett mycket positivt tecken som ger mig förhoppningar för framtiden är att KIF under den senaste femårsperioden växt med hela 20%. Vi har nu fler medlemmar än någonsin tidigare. Det skapar bra förutsättningar för KIF att bibehålla och på sikt även stärka sin position som en av formsveriges viktigaste företrädare.

Johan Wingestad
Ordförande KIF

Politisk framgång för KRO/KIF i Jämtland Härjedalen

På förslag från KRO/KIF:s nätverk i Jämtland Härjedalen tog den nybildade Region Jämtland Härjedalen beslut om att tillämpa 1%-regeln. Ett beslut som innebär att en procent av budgeten vid regionens ny- och ombyggnationer öronmärks för konstnärlig gestaltning. En av initiativtagarna till medborgarförslaget var Kristina Wrang, konstnär och talesperson för KRO/KIF i Jämtland Härjedalen.

Frågan om 1%-regeln hade vid flera tillfällen varit uppe för diskussion inom det lokala nätverket och Kristina Wrang undersökte möjligheten att formulera ett medborgarförslag. Vid årsmötet i mars 2014 lades förslaget fram och undertecknades av ett antal konstnärer. Regeln antogs av regionen i november samma år.

– Tidigare hade det nog varit svårt att få landstinget, som tillämpade en 0,5%-regel, att utöka potten till att omfatta en procent, men när landstinget övergick till att bilda region var det rätt läge. Jag förvånades över hur lätt det var, förslaget skickades in och godkändes rakt av, säger Kristina Wrang.

Till stor hjälp vid formuleringen av medborgarförslaget var KRO/KIF:s metodhandbok. Med utgångspunkt från utkastet rörande 1%-regeln för konstnärlig

gestaltning behövde endast ett fåtal korrigeringar göras innan förslaget kunde skickas in.

– Metodhandboken besparade oss mycket av den tid som vi annars hade behövt lägga på att formulera tidsödslande skrivelser.

Det är ännu tidigt att bedöma effekterna av regelns antagande, men Kristina Wrang gläds åt vad som tycks bli en positiv sideeffekt:

– Nu verkar det som om vi kan bilda en ny lokal styrelse i mars, efter att ha varit utan i ett år, till det kan uppmärksamheten kring beslutet mycket väl ha bidragit.

Hon ser även fler möjligheter på längre sikt.

– Regelns tillämpning innebär att fler konstnärliga arbetstillfällen skapas lokalt,

mindre där, men också för att det finns en rädsla för att pengar till konstnärligt skapande ska påverka budgeten för andra samhällsinstitutioner. Det gör det naturligtvis inte. Pengarna som går till konstnärlig gestaltning utgör en droppe i havet, men frågan är ändå känslig.

Nästa steg anser Kristina Wrang är att bilda en förening av vad som i nuläget utgör ett nätverk. Med en styrelse ökar möjligheterna att följa upp 1%-regelns tillämpning, samtidigt som det öppnar för att fler konstpolitiska frågor ska kunna drivas framöver.

Agnes Käll

Landstinget inför enprocentsregeln

350 000 kronor av landstingets årliga byggbudget ska omvändas till offentlig konst.

– Fantastiskt bra och viktigt, säger Kristina Wrang.

Tidigare i år lämnade riksdagen ett förslag om en medborgarförslag som gick ut på att Jämtlands läns landsting borde anta enprocentsregeln för konstnärlig

gestaltning. I veckan var förslaget uppe på bordet och landstingets årliga byggbudget ska omvändas till offentlig konst.

– Det är fantastiskt bra och viktigt för Jämtland och Härjedalen. De alla flertalet som besöker länsstyrelsen någon gång under året är konstnärer, bildare och kreatörer. Det är viktigt att vi som politiker och beslutsfattare ser till att vi har en bra relation till konstnärerna och att vi har en bra relation till konstnärerna och att vi har en bra relation till konstnärerna.

formgivaren, KRO/KIF, i Jämtland Härjedalen. Sedan 1996 har en halv procent av Jämtlands läns landstingets byggbudget gått till offentlig konst. Det nya beslutet innebär att landstinget nu ska avsätta en hel procent av byggbudgeten till konstnärlig gestaltning vid ny- och ombyggnationer. Omräknet i siffror blir det 350 000 kronor per år.

– Det handlar inte om så mycket pengar, men konstnärer är billiga och man får mycket konst för den summan. Det viktiga här är att

På fredagskvällen förklarade Kristina Wrang, konstnär och talesperson för KRO/KIF, att hon är stolt över att landstinget har beslutat om att tillämpa 1%-regeln för konstnärlig gestaltning.

– Det ska inte skiljas till några pengar utan de ska tas ut från budgeten. Det är

är lite lugnt för i praktiken kan det innebära att man skjuter på byggprojekt till men har det inte varit så. I omvandlingen från landsting till region blir man lite tvivlande. Får det en rik utveckling eller kommer det att bli ett stort problem för konstnärerna som inte tycks ha fått något ut av det. Det är en känslig fråga och det blir alltid reaktio-

ner. Men de här pengarna tas inte ut från budgeten, de tas ut från byggbudgeten. Och vi ska se till att de ska tas ut från byggbudgeten. Och vi ska se till att de ska tas ut från byggbudgeten. Och vi ska se till att de ska tas ut från byggbudgeten.

Konstnärskommitténs undersökning "Några frågor till er om 1%-regeln" visar att 75 procent av konstnärerna och såväl samhälleliga landsting arbetar med principen på något sätt, antingen som rekommendation eller regel. Att tillämpa regeln är alltså långt ifrån någon självklar-

het. Att ingen i landstingsfullmäktige heller opponerade sig mot förslaget betyder mycket, säger Kristina Wrang.

– Det går att bli lättare för de som ska jobba praktiskt med det här. Man kan jobba långsiktigt eftersom man vet att pengarna kommer. Man kan också satsa på lite större jobb.

– Jag upplever att man är mer positiv till konstens betydelse för regionen. Det är ett bra tecken på att vi har en bra relation till konstnärerna och att vi har en bra relation till konstnärerna.

Östersunds och Krokom kommun använder sig redan av enprocentsregeln. KRO/KIF har också skrivit till sex av österns åtta kommuner och rådgivare varit

Kristina Wrang, konstnär och talesperson för KRO/KIF i Jämtland Härjedalen.

PS. Du som vill engagera dig i KRO/KIF Jämtland Härjedalen är välkommen att kontakta Kristina Wrang (kristina.wrang@telia.com). DS.

Nya strategier i MU-arbetet

MU-avtalet är ännu långt ifrån att bli normerande i branschen. Den av Myndigheten för Kulturanalys presenterade rapporten Museer 2013 visar till exempel att bara 28 procent av de utställande konstnärerna får avtalsenliga ersättningar. Mot denna bakgrund krävs nya kraftsträngningar för att få till en genomgripande förändring av konstnärers villkor.

KRO/KIF har därmed inlett en ny fas i MU-kampanjen. Vi har gått ut med en enkät till de flesta av Sveriges utställningsarrangörer rörande ersättning till utställande konstnärer. Enkäten utgör grunden för "MU-barometern", en digital förteckning över hur Sveriges alla utställningsarrangörer ersätter konstnärer. I barometern ska såväl tillämpningen av MU-avtalets

olika komponenter som genomsnittlig ersättningsnivå framgå, men även hur stor andel av utställningsarrangörernas totala lönekostnader som går till konstnärer. Avsikten är att skapa ett verktyg som ska ligga till grund för ett kontinuerligt opinionsbildande arbete.

Utöver MU-barometern och ett mediarbete kring den för att sätta tryck på politiker, tjänstemän och branschen ser vi det också som en viktig uppgift att försöka stärka konstnärerna i sin roll som förhandlare inför en utställning. En god förhandling förutsätter kunskap och tydlighet. Vi ska därmed uppdatera MU-avtalsmallen (det vi tidigare kallade normalavtalet) och ta fram en ny informationsbroschyr. För att ytterligare förbättra förhandlingssituationen kommer vi även att ta fram ett metodkit som går under

arbetsnamnet "Förhandla MU, nu". Tanken är att öka kunskapen om förhandlingen och förse konstnärerna med några enkla förhandlingstips.

Vi fortsätter också att arbeta politiskt med målet att MU-avtalet ska bli bindande för offentligt finansierade utställningsarrangörer. Det ska vara en självklarhet att konstnärerna ska få både medverkansverkansättning (betalt för sin arbetstid med en utställning) och utställningserättning (upphovsrättsliga betalningen för visningen av verken). Målet är att avtalet ska bli normerande för hela branschen.

Agnes Käll

METODHANDBOKEN: SÅ PÅVERKAR DU KONSTPOLITIKEN LOKALT

Vill du som KRO/KIF Jämtland-Härjedalen i artikeln här bredvid påverka konstpolitiken i din kommun eller i din region? Här hittar du KRO/KIF:s metodhandbok: www.kro.se/metodhandbok. Den ger dig, din förening eller ditt nätverk, handfasta tips och råd för hur du med enkla medel kan engagera dig konstpolitiskt och påverka i konkreta frågor. I metodhandboken finns även färdiga utkast på medborgarförslag/motioner i syfte att underlätta för den som vill engagera sig konstpolitiskt. De handlar om t ex 1%-regeln, MU-avtalet, ateljéstöd, jubilears val, handlingsplan för konstpolitiken mm.

WORLD ART DAY 2015: KREATIVITET OCH SKAPANDE I FRAMTIDENS SKOLA

På vilket sätt är humaniora och de estetiska ämnena i skolan centrala för Sverige som kulturnation? Vad innebär de för elevernas studieresultat och deras förutsättningar att hitta fram till sin kreativitet och växa som människor?

På World Art Day i Stockholm fokuserar vi på konstnären i skolan och hur kreativitet och skapande kan stimulera vår förmåga att se världen ur fler perspektiv. Välkomna till tårtkalas och seminarium på konstens födelsedag!

Plats: Svarta havet, Konstfack, Telefonplan
Dag: onsdag 15 april
Tider: 16.15–19.00

Preliminärt program
16.15: Dryck och konsttårta
17.00: Inspirationsföreläsningar "Gör kultur någon skillnad?" "Att jobba konstnärligt i skolan"
18.00: Panelsamtal: Varför är humaniora och skapande viktigt i skolan? Vilka visioner och strategier finns för att stimulera kreativitet och skapande? *Medverkar gör: kulturminister Alice Bah Kuhnke (MP), Per Bill, kulturpolitisk talesperson (M), Malin Lindmark Vrijman från konstnärskollektivet Kultivator och Lars Strannegård, rektor för Handelshögskolan i Stockholm.*
19.00: Förhandsvisning av Supermarket och mingel

Anmälan
Fullständigt program och anmälan hittar du på: www.kro.se/wad2015
Gratis för KRO/KIF-medlemmar.

LEDARE KRO

KATARINA JÖNSSON NORLING

Foto: Yva Hellgren

Att motverka hot och stärka våra villkor = yttrandefrihet

TAGGORD Yttrandefrihet, Fysiska och ekonomiska hot, Nationell handlingsplan för bild- och formkonsten, MU-avtalet

Skriver denna text en söndag i februari, väldigt tagen av gårdagens händelser i Köpenhamn. Vi har återigen fått bevitna ett attentat med dödlig utgång som skakar om vårt samhälle. Denna gång en attack mot konstnären Lars Vilks, yttrandefriheten och en judisk församling. Våldet och hoten tycks ha ökat de senaste åren och kommer från olika extremistiska grupper i samhället. Det slår mot bland annat religiösa samfund, minoriteter, journalister, politiker och konstnärer. Vi ser också rasistiska, homofoba och sexistiska motiv bakom hot som drabbar enskilda konstnärer hårt och vi måste alla hjälpas åt att motverka den rädsla som riskerar att krympa våra liv och vår rätt att uttrycka oss fritt. Därför har vi inlett ett långsiktigt arbete tillsammans med Författarförbundet och Svenska Pen. Den 14 februari, samma dag som attentatet i Köpenhamn, påbörjades samarbetet med en manifestation till stöd för hotade konstnärer och författare. Anna-Lena Lodenius, Dror Feiler, Alexandra Pascalidou, Makode Linde, Elisabeth Ohlson Wallin och Henrik Arnstad vittnade om hot och kränkningar. I sitt anförande lovade kulturminister Alice Bah Kuhnke att engagera sig för att motverka hoten. Förutom att söka myndigheternas stöd kommer vi att ta fram en lathund som stöd och hjälp till konstnärer som drabbas.

Även våra ekonomiska och sociala villkor påverkar våra möjligheter att vara verksamma som fria konstnärer. I FN:s första rapport om konstnärliga fri- och rättigheter (The right to freedom of artistic expression and creativity, 2013) beskrivs ett ekonomiskt system som i praktiken riskerar att påverka vilka som kan och får möjlighet att uttrycka sig konstnärligt. Branschens strukturella problem med avsaknad av avtal och ersättningar för utfört arbete ligger långt ifrån vad som gäller i de flesta

andra branscher. Det finns en stor risk att detta system undergräver mångfalden och att de ekonomiska villkoren blir så svåra att det i hög grad styr vilka som vågar söka sig till de högre konstutbildningarna och vilka som kan välja konsten som yrke. Det är mycket troligt att inte enbart talang och konstnärlig förmåga avgör vilkas röster som ges utrymme. Jag är också orolig för att situationen på längre sikt riskerar att påverka den konstnärliga kvalitén i vårt land och därmed Sverige som konstnation. Vi måste skapa förutsättningar för att ta tillvara unga förmågors talang så att de inte tvingas välja andra yrkesbanor.

KRO:s främsta uppgift är att vända den negativa trenden för konstnärers arbetsvillkor. Vi bedrev en lyckosam valkampanj tillsammans med åtta andra bild- och formorganisationer. Vi har fortsatt att arbeta hårt även efter valet vilket bland annat har resulterat i att regeringen har fattat beslut om att utarbeta ett handlingsprogram för bild- och formkonsten. Vidare har Kulturrådet fått i uppdrag att granska hur MU-avtalet efterlevs inom kultursamverkansmodellen och fler stiftelser som visar konst är nu bundna att tillämpa avtalet. Som ni kan läsa på annan plats här i tidningen så har vi också höjt tonen angående MU-avtalets tillämpning genom att delge utrikesdepartementet en stämmingsansökan. Ambassaden i Tokyo har vid upprepade tillfällen vägrat att ersätta konstnärerna enligt avtal. Nu kommer konstnärerna att få sin ersättning och utrikesdepartementet ska gå ut med riktlinjer för tillämpningen av avtalet till ambassaderna. Under våren stärker vi arbetet med MU-avtalet genom att lansera "MU-barometern" på kro.se och metodmaterialet "Förhandla MU, nu".

Ha ordning och reda på dina avtal så kan du vara vild och oregerlig i din konst*, tänker jag efter en utfrågning av kulturborgarrådet,

Roger Mogert (s) som arrangerades av KRO/KIF Stockholm i februari. Mogert tyckte att jag var alltför fyrkantig i mitt framhårdande av avtal och rimliga ersättningar till konstnärer när de anlitas av staden. "Ja, i det fallet är jag gärna mer än fyrkantig", svarade jag och vi fick med oss en hel räkka utfästelser om ateljéer, MU-avtalet och 1%-regeln (läs mer på kro.se).

Vår uppgift i KRO står klar och tydlig, vi ska arbeta hårt med att värna konstnärernas villkor, oavsett om det handlar om avtal och ersättningar eller att yttrandefriheten hotas. Våra konstnärliga uttryck är en viktig och stark del i den mänskliga kommunikationen och det demokratiska samhället.

Katarina Jönsson Norling
Riksförande KRO

** Citatet är en variant av Frank Zappas livsmotto "Var regelbunden och ordningsam i ditt liv så kan du vara våldsam och originell i din konst" som i sin tur var inspirerat av den franska författaren Gustave Flaubert: "Var regelbunden och ordningsam i ditt liv, så att du kan vara våldsam och originell i ditt arbete".*

Videospelade seminarier på KRO.SE

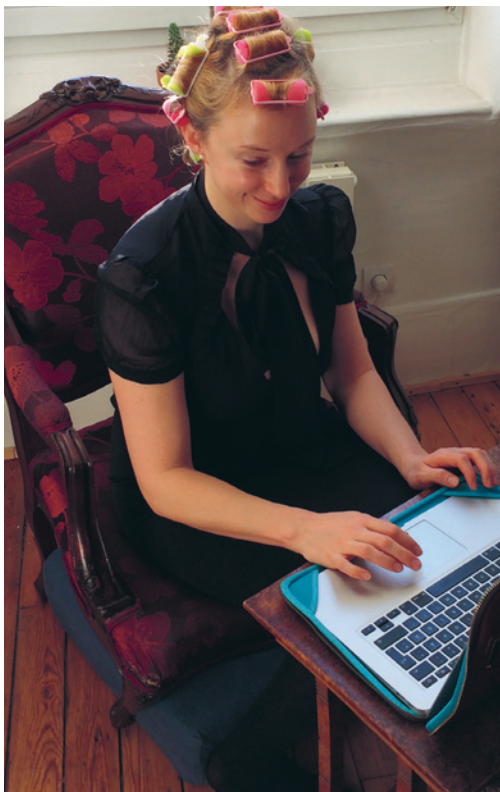
För att fler medlemmar ska ha möjlighet att ta del av KRO/KIF:s seminarier har vi lagt upp en youtube-kanal på nya kro.se. Nu finns två nya seminarier där. Det ena är utfrågningen av Stockholms Stads kulturborgarråd Roger Mogert (s). Det andra är från manifestationen till stöd för hotade konstnärer och författare. Båda seminarier genomfördes i februari 2015.

Juristen svarar

Vilka rättigheter har jag som konstnär, efter en överlåtelse, att vara delaktig vid eventuell restaurering av mitt konstverk?

Vad gäller dina rättigheter som konstnär eller upphovsperson är dessa begränsade genom att en överlåtelse skett, och att du därmed inte längre har förfoganderätten över ditt verk. Man kan se det som att du, genom att du sålt ditt verk, klippt kontrollen över verket. Det betyder t.ex. att den som köpt ditt verk kan besluta att ta ner verket, sälja det till någon annan, inte åtgärda skador som uppkommit eller till och med förstöra ditt verk om han eller hon så behagar. Detta förutsatt att ni inte kommit överens om något annat (som t.ex. en rätt för dig att få köpa tillbaka verket) vid själva överlåtelsen.

Om ett konstverk blivit skadat och restaureringar därmed blivit nödvändiga brukar många undra om den ideella rätten mot kränkande ändringar av verk kan ge något skydd mot att restaureringar görs mot konstnärens vilja. Denna rätt, den s.k. *respekträtten*, innefattar även ett skydd mot att ett verk sätts i ett sammanhang som är kränkande för upphovspersonen. Samma fråga kan därmed komma upp i de fall en ny placering av ett konstverk, eller ändringar i omgivningen, skett mot konstnärens vilja.

Rätten att inte få sitt verk ändrat på ett kränkande sätt är svåravgränsad. Problemet är inte bara att fastställa vad som ska anses vara kränkande, utan också att en avvägning måste göras med köparens rätt – som ny ägare – att förfoga över det han eller hon köpt. Det finns, enligt svensk rätt, ingen uttalad värdnadsplikt av konstverk. Åtgärder som har som avsikt

att restaurera ett konstverk har därmed inte ansetts som otillåtna, även då åtgärderna ifråga har ändrat på konstverkets särprägel.

Ändringar som respekträtten tar fasta på är ändringar som har skett med avsikt att förvanska eller ändra ett verk. Med andra ord, ingrepp som gjorts med syfte att kränka upphovspersonens konstnärliga anseende. Vid bedömningen av vad som anses kränkande utgår man från upphovspersonens personliga uppfattning, men i övrigt ska en s.k. objektiv måttstock anläggas. Bedömningen som domstolen ska göra ska ta fäste på förhållandena som råder inom konststarten i det enskilda fallet.

Vad du som konstnär kan göra är att ta upp diskussionerna om placering av verket, instruktioner för åtgärder i det fall en skada sker samt eventuella skötselansvisningar vid själva överlåtelsen. D.v.s. då du diskuterar villkoren för köpet eller överlåtelsen med köparen. Förhoppningsvis kan du genom ett väl formulerat köpeavtal förhindra att situationer uppstår då upplevelsen av ditt konstverk ändras, eller förändringar i den omgivande miljön sker utan din vetskap.

Sofie Grettve

NU LADDAR VI INFÖR VÅRENS ÅRSMÖTEN

KRO Riksmöte 2015 kommer att hållas lördag den 18 april kl 10 i Stockholm, på Zinkensdamms konferens/hotell. Mötet inleds på fredagen den 17 april med ett seminarium om MU-förhandling och Nationell handlingsplan för bild- och formområdet, kl. 15–17, för de som har möjlighet och vill delta.

KIF Årsmöte 2015 kommer att hållas tisdag den 22 april kl. 18 i Stockholm, på Hornsgatan 103. Innan årsmötet, kl. 17, håller KRO/KIF:s jurist Sofie Grettve ett föredrag om avtalsskrivning vid design-uppdrag.

STOCKHOLM CRAFT FAIR 5 ÅRS-JUBILERAR I ÅR

Vi flyttar till Kungsträdgården och till SO Sthlms lokaler vilket innebär utställarplatser både inne och ute.

Seminarier/föreläsningar för alla intresserade torsdagen den 27 augusti och marknad fredag och lördag 28–29 augusti.

Anmälan görs via hemsidan där utförlig information kommer att finnas.

www.stockholmcraftfair.se

För att hålla dig uppdaterad besök: www.facebook.com/StockholmCraftFair

BLI MEDLEM I KRO/KIF

Vill du bli medlem i KRO/KIF, gå in på www.kro.se/blimedlem och fyll i dina uppgifter. Som medlem stöttar du det politiska arbetet med syfte att stärka konstnärernas sociala och ekonomiska villkor. Förutom detta har du en rad förmåner, exempelvis juridisk rådgivning, en av marknadens bästa försäkringar, rabatt på konstnärsmaterial och teknisk utrustning, gratis inträde på en rad museer och konsthallar i Sverige och världen, avtalsmallar, gästbostad i Stockholm, Carina Ariateljén i Paris, med mera.

MEDLEMSAVGIFT

Avgift 1 950 kr/år

(motsvarar endast 162 kr/månad)

Student 335 kr/år

Nyutexaminerad eller

reducerad avgift 975 kr/år

(motsvarar endast 82 kr/månad)

Samborabatt 300 kr/år för en av sammanboende medlemmar.

KRO/KIF hälsar våra nya medlemmar välkomna!

Agnes Mohlin, *Stockholm*
Aldis Ellertsdottir Hoff, *Norrköping*
Alexander Gutke, *Malmö*
Alveola Ämting, *Härnösand*
Ann Ivarsson, *Göteborg*
Ann-Marie Stöhr, *San Francisco*
Anna Littorin, *Göteborg*
Bart van Belkom, *Trelleborg*
Bengt Svensson, *Fjärdhundra*
Birgitta Berggren, *Stockholm*
Birgitta Petersson, *Ämmeberg*
Caroline Mårtensson, *Lund*
Cecilia Hultman, *Stockholm*
Cecilia Jönsson, *Göteborg*
Cecilia Zedendahl, *Rättvik*
Charlotte Enström, *Stockholm*
Christel Lundberg, *Malmö*
Cilla Persson, *Göteborg*
Dag Franzén, *Siljansnäs*
Danilo Stankovic, *Malmö*
Elisabeth Persson, *Hägersten*
Emil Magnússon, *Borhammar, Axvall*
Emma Hartman, *Skärholmen*
Emma Nilsson, *Stockholm*

Esmeralda Valencia Lindström, *Göteborg*
Eva Hesslow, *Bålsta*
Eva Pettersson, *Lund*
Gittan Jönsson, *Brantevik*
Giulia Cairone, *Lidingö*
Hanna Holmgren, *Göteborg*
Hanna Sjöstrand, *Malmö*
Hasse Froom, *Nong Bua Lamphu Province*
Hedvig Hammarberg, *Göteborg*
Helena Lund Ek, *Enskede*
Håkan Eriksson, *Bandhagen*
Ida Lundell, *Stenstorp*
Jacob Hurtig, *Göteborg*
Jacqueline Hoang Nguyen, *Stockholm*
Janus Frydrysiak, *Stockholm*
Katrine Gram Sloth, *Köpenhamn*
Lena Oja, *Norrtälje*
Linn Fernström, *Bromma*
Linnea Blomgren, *Stockholm*
Linnéa Sjöberg, *Strömsund*
Linus Svensson, *Umeå*
Love Lundell, *Hägersten*
Madelaine Sillfors, *Umeå*
Maiko Tanaka, *Hisings Backa*

Malin Bogholt, *Angered*
Maline Nordin, *Nora*
Margareta Andersson, *Fjärås*
May Marschal Leyman, *Göteborg*
Mercedes Sturm-Lie, *Stockholm*
Michael Johansson, *Malmö*
Mikael Lundberg, *Stockholm*
Niki Lindroth von Bahr, *Hägersten*
Niklas Persson, *Göteborg*
Pablo Labanino, *Kista*
Per Siwmark, *Björred*
Peter Endahl, *Gävle*
Riber Hansson, *Stockholm*
Rut Karin Zettergren, *Spånga*
Sara Casten Carlberg, *Stockholm*
Sebastian Wahlforss, *Farsta*
Stefano Beccari, *Stockholm*
Thomas Edetun, *Linköping*
Tone Ladegård Thideman, *Fjällbacka*
Unnur Ýrr Helgadóttir, *Stockholm*
Ylva Carlgren, *Stockholm*

www.nilleditions.com

konstnärernas
CENTRALKÖP MEDVERKANDE: ANNA, VICTORIA & NISSE.

DET HÄR ÄR EN ANNONS FRÅN
EN VANLIG DAG PÅ FISKARGATAN 1

BUTIKEN LIGGER ÖDE.

I FIKARUMMET:

HJÄLP!
Kom och handla
VI ÄR JÄTTEBRA!
PÅ RIKTIGT

P.S. VI FINNS PÅ INTERNET:
www.konstnarernas.se

KONSTNÄRERNAS CENTRALKÖP, FISKARGATAN 1, STOCKHOLM.

av: Sara Olavsson 2015

Gratis kostar

FOTO: NYMHEL BLOMBERG

»... de ställer konsumenterna mot upphovs-personerna för att på så sätt dölja sina egna vinst-intressen. ...«

BUS gör varje år en omvärdsanalys som blir BUS upphovsrättsliga policy. BUS styrelse har fattat beslut om hur den ska se ut 2015 och du kan läsa den på www.bus.se

Upphovsrättslagen är till för att skydda kulturen och dess möjligheter att utvecklas. Den ger konstnären rätt att ta betalt när konstverk används och i förlängningen ge denne möjlighet att fortsetta arbeta som konstnär. Om vi inte kan ta betalt för det vi skapar och driver så kommer fler och fler att behöva arbeta med annat och konstområdets utveckling bromsas.

Möjligheterna att ta betalt av den som ska se konsten är små och kanske inte ens önskvärda, konstnären vill ju visa och sprida det man gjort. Däremot är det fullt rimligt att de mellanhänder som tjänar pengar på tekniken för att visa och sprida konst betalar för det genom avtal med konstnärerna och deras organisationer. Dessa mellanhänder, leverantörer av internet och digital teknik, sökmotorer och andra digitala tjänsteföretag lever på att det finns ett attraktivt innehåll i deras produkter och att många söker sig dit så att de kan sälja annonser och skapa en attraktiv annonsmarknad.

Konstnärer måste vara noga med att bevara sina rättigheter genom en stark upphovsrättslig lagstiftning. Jag hör kollegor som kan säga »Släpp det, det är ingen idé«, men det är en farlig inställning som underminerar oss själva och släpper fram stora företag som mycket väl skulle kunna betala för sitt nyttjande av konst. Google vill driva trafik till sin sökmotor och de vill att allt som existerar ska vara tillgängligt där, vilket även ligger i konstnärernas intresse. Problemet är att Google tjänar miljarder under förespejling att de står för något nytt och samhällsnyttigt, medan konstnären, som står för själva innehållet och förväntas vara en kritisk röst i samhället och komma med nya infallsvinklar, inte får del av det alls. Ekonomin för detta går inte ihop på något sätt.

Dessa teknik- och tjänsteföretag, som levererar teknik och tjänster på nätet, försöker ofta få det att framstå som att det är användarna av deras produkt och tjänster, alltså allmänheten och konstnärernas publik,

som kommer att få stå för kostnaden för upphovsrätt och ersättningen till konstnärerna. Det är en strategi där de ställer konsumenterna mot upphovsmännen för att på så sätt dölja sina egna vinstintressen. Istället kommer de naturligtvis att själva få ta kostnaden genom att antingen sänka sina vinstmarginaler (som är enormt väl tilltagna) eller höja priset för annonsörerna. Man väljer att lägga ansvaret på upphovsmännen och få konsumenterna på sin sida genom att få dem att tro att de kommer att få betala mer. I själva verket kommer konsumenterna att förlora på att mångfalden och kvaliteten i utbudet sjunker när det blir färre konstnärer som kan arbeta professionellt.

Det finns ytterligare en grupp som vill se en stark upphovsrätt och det är producenter och utgivare av upphovsrättsligt skyddat material. De har dock inte samma syn på hur ersättningsfrågan till upphovsmännen ska lösas som BUS, utan vill överföra upphovsmännens rättigheter till sina företag för att användas i just deras affärsmodeller. De vill ha starkare kontroll av internet, filtrering och straffsanktioner och låsa upphovsmännen till sin distributionskanal, på så vis begränsas mångfalden inom hela kultursektorn. BUS vill att upphovsmännen ska ha en starkare ställning där rättigheter inte kan överföras genom ojusta avtal som villkor för uppdrag, upphovsrätten ska ovillkorligen vara kvar hos upphovsmannen som själv ska kunna välja hur ett verk sprids. Här har upphovsmännen mer gemensamt med konsumenterna, publiken, som också ska ha frihet att välja hur de vill ta del av olika sorters kultur.

Lösningen som BUS ser det är att bygga upp fler generella ersättnings-system där de som sprider materialet tar ansvar för att ersätta skaparna av det. BUS inställning är att man löser problemen och är öppen för olika alternativ, men aldrig på upphovsmännens bekostnad

ÅSA BERNDTSSON
ORDFÖRANDE BUS

TÄNK PÅ DET HÄR NÄR DU SKICKAR INTRÅNGSÄREN-DEN TILL BUS

Som medlem i BUS har du möjlighet att få hjälp vid intrång i din upphovsrätt. Om du upptäcker att ditt konstverk återgivits t.ex. på internet eller i en bok eller tidskrift utan ditt tillstånd kan du vända dig till BUS med ditt ärende. Du kommer då att bli ombedd att lämna in dokumentation om ärendet, dvs. en beskrivning om vad som hänt och bilder på såväl ditt eget verk som det påstådda intrånget. När materialet kommit till BUS görs en bedömning av de rättsliga och

praktiska förutsättningarna för att kunna driva ärendet framgångsrikt. Därefter fattas beslut om eventuell åtgärd. Det vanligaste är att BUS kontaktar intrångsgöraren och begär att användningen av verket upphör och att skäligen ersättning och eventuellt skadestånd utbetalas. Ofta blir det en förhandling mellan BUS och intrångsgöraren som slutar i en överenskommen (förlikning). I sällsynta fall kan det bli aktuellt att dra tvisten till domstol.

Det finns ett antal omständigheter som gör att BUS inte kan hantera ärendet åt dig. Här är några exempel:

- Du har själv inlett förhandlingar eller diskussioner med intrångsgöraren. Detta innebär inte sällan att ord står mot ord och BUS förutsättningar att driva frågan minskar avsevärt. Om du miss-tänker ett intrång, kontakta BUS omedelbart.

- Intrångsgöraren är samma person (fysisk eller juridisk) som en nuvarande eller tidigare uppdragsgivare eller arbetsgivare till dig och intrånget gäller ett verk som du skapat på uppdrag eller i anställningen. För att BUS ska kunna hantera intrångsärendet krävs att det är en annan person som begått intrånget.

- Du har redan ansetts lämna tillstånd för användningen. Om det plötsligt dyker upp ett avtal som kan tolkas som att du godkänt den aktuella användningen minskar möjligheterna drastiskt för BUS att komma vidare i saken. Gå därför igenom alla papper och försök dra dig till minnes alla diskussioner som du haft med den som du anser använder ditt verk olovligt. Tänk på att även muntliga avtal är bindande.

ERIK FORSLUND

BUS STYRELSE ANTAR UPPHOVS-RÄTTSLIG POLICY

BUS styrelse diskuterar i början av varje år vilka utmaningar som finns i omvärlden och som har betydelse för det upphovsrättsliga arbetet. Resultatet av diskussionerna dokumenteras i en policyförklaring som är beskriver vissa problemområden och de lösningar som BUS ser som nödvändiga.

Policyförklaringen presenteras som inledning på verksamhetsberättelsen men kan också läsas på www.bus.se.

Varför är det skillnad mellan IV och biblioteks-ersättningen?

Bildkonstnärerna och författarna uttrycker sig visserligen med skilda tekniker, men sett utifrån perspektivet att tillföra samhället nytta och vara djupt förankrade i samhället genom att deras verk används av en stor del av medborgarna liknar de två kulturgrupperna varandra. De liknar också varandra genom sitt antal.

Mot den bakgrunden har vi ställt oss frågan om varför det är skillnad i individuell ersättning mellan författaren och bildkonstnären när det gäller författarpeng och individuell visningsersättning, IV. När man tittar på de bägge kulturskapargrupperna ser man att det 2014 utbetalades drygt 34 Mkr i IV, medan författarpengen utbetalades med 53 Mkr. Tar man dessutom hänsyn till att biblioteksersättningen även betalas till efterlevande rättighetshavare så uppgår beloppet till cirka 48 Mkr, vilket är en skillnad på cirka 14 Mkr. Antalet mottagare för IV är 3 673 och 3 710 får författarpeng år 2014, det är bara 37 fler författare. Skillnaden i anslag får konsekvenser för den enskilde kulturskaparen som i genomsnitt fick drygt 9 300 kronor i IV, medan författaren i genomsnitt fick drygt 12 900

kronor, en skillnad på drygt 3 600 kronor.

Om man skulle värdera IV och författarpengen helt lika så innebär det att IV-anslaget skulle behöva räknas upp till knappt 48 Mkr – då skulle staten vara värdeneutral i ersättningen för att medborgaren lånar böcker (ersättning till författaren) och tar del av den offentligt ägda konsten (ersättning till bildkonstnären).

Men varför har bildkonstnärerna lägre ersättning?

Vi kan peka på några skillnader. Biblioteksersättningen är 20 år äldre än IV och har alltså räknats upp under lång tid. Författarna (och andra upphovsmän till böcker) har arbetat konsekvent och aktivt under många år med att få höjd ersättning. Man har också lyckats etablera en förhandlingsordning med medlingsförfarande. Allt detta har betydelse och särskilt förhandlingsrätten har garanterat att man varje år fått någon uppräkningsökning och att utvecklingen aldrig stått helt stilla. Självklart finns också ett starkt politiskt stöd för biblioteken och författarnas ersättning bland kulturpolitiker och andra.

Bildkonstnärerna har inte tillerkänts förhandlingsrätt utan har endast en rätt att träffa departementet för överläggningar i frågor som rör IV och möjlighet att diskutera anslagsutvecklingen. Den ordningen har varit i tre år och går nu in på sitt fjärde.

Under den tid vi har haft överläggningsrätt har den individuella visningsersättningen haft en svag utveckling och vi står i princip stilla när det gäller vad varje individ får i ersättning under dessa år. Man kan också notera att den relativt ambitiösa tillväxten av IV under de åtta åren med Marita Ulvskog (s) som kulturminister halverades under Lena Adelsohn Liljeroth (m) som minister.

Nu anser vi att det är tid att visa ambition och ge bildkonstnärerna en ersättning likvärdig med andra kulturskapare. Ett enkelt och effektivt sätt är att räkna upp IV med 14 Mkr i kulturbudgeten för 2016. Det kommer vi, tillsammans med yrkesorganisationerna och medlemmarna i KRO, KIF och SK, att arbeta för under resten av året.

MATS LINDBERG

Spännande tid i EU

EU arbetar intensivt med att reformera upphovsrätten inom EU. Det är ännu inte klart vad man egentligen vill uppnå utan får ses som att EU-kommissionen uppfattat en bred kritik mot upphovsrätten och att man vill lösa de problem som man tror sig kunna identifiera. Det som finns idag är en tidtabell med ambitionen att i maj presentera vad man avser göra och ett första förslag till konkreta åtgärder i september/oktober. Ytterligare förslag och åtgärder planeras till 2017.

EU-kommissionens reformambition är en reaktion på en politisk önskan för förändringar, men det utlöser samtidigt ett nytt starkt politiskt tryck från alla de olika intressenter som har nytta av oförändrad eller förändrad upphovsrätt. De krafter som främst agerar är de stora amerikanska och sydasiatiska teknikföretagen: Google som vill ha ett internet som inte har några upphovsrättsliga regler som hindrar dem att profitera på andras skyddade material – till exempel konstverk. Teknikföretag som HP, Apple

och Sony vill inte betala privatkopieringsersättning för sina konsumentprodukter, produkter som får sitt värde först genom privatkopiering av skyddade verk som musik, film och bilder. Tyvärr slår dessa företag följe med de europeiska biblioteken, arkiven och museerna som arbetar för att alla verk de har ska göras fritt tillgängliga för medborgarna utan hänsyn till kulturskaparnas krav på ersättning. Dessa backas i sin tur upp (även ekonomiskt) av och organisationer som Wikimedia och Creative Commons som syftar till att öka gratispridningen utan att ta hänsyn till att upphovsmännens krav på skäligen ersättning.

Ytterst handlar frågan i EU om hur man ser på upphovsrätten som instrument för utveckling. Är det så att upphovsrätten, i sin helhet eller till stora delar, är ett hinder för utveckling av kultur och därmed den ekonomiska tillväxten? Eller är det så att ett starkt upphovsrättsligt skydd är en förutsättning för en kreativ utveckling, för kulturellt skapande och därmed ekonomisk tillväxt? Det är

den huvudfråga som EU-kommissionen måste begrunda och ta sitt avstamp från när man lägger förslag. Alla tidigare kommissioner har utgått från att EU behöver ett starkt upphovsrättsligt skydd för att Europeiska Unionen ska kunna utvecklas.

Det nya nu är betoningen av den digitala agendan och faran för upphovsrätten ligger i att man överbetonar tekniken och de företagsintressen som utvecklar denna, men bortser från det som skapar stora delar av innehållet, det som strömmar igenom och som är avgörande för att tekniken används av samhället – kulturen.

BUS följer utvecklingen när och deltar i den Europeiska diskussionen om upphovsrätten genom att lyfta fram våra erfarenheter av att det går att förena en stark upphovsrätt med goda villkor för museer och andra institutioner. Vi för också fram att alla de som har nytta av konstverk och andra verk ska vara med och betala en del till de som skapat dem.

MATS LINDBERG

PIRATPARTIST TAR INITIATIV I EU-PARLAMENTET

EU-parlamentet har en enda representant för Piratpartiet, Julia Reda från Tyskland. Hon kunde komma in i parlamentet genom att den tyska författningsdomstolen gjorde en tolkning av vallagarna som innebar att den spärr Tyskland har mot småpartier i sina nationella val (jämför den svenska 4 % spärr i riksdagsvalet) inte får tillämpas i valet till EU-parlamentet. I och med att Tyskland har så många mandat i EU-parlamentet räckte det med någon procent av valmanskåren för att få ett mandat för det

tyska Piratpartiet. De tidigare svenska piraterna åkte ur parlamentet lika fort de kom in, de samlade ett fåtal röster i Sverige och partiet kan betraktas som slut som politiskt projekt och så ser det ut runt om i EU. Men det försöker nu Julia Reda ändra på genom att aktivt ta tag i EU:s reformagenda kring upphovsrätten.

Julia Reda, som är ledamot i EU-parlamentets lagutskott, har nyligen presenterat en så kallad »själviniterad rapport« om hur EU:s stora upphovsrättsreform från 2001, Information society-direktivet, har fungerat. Hennes rapport är en samling av hennes egna tyckande och stöds av diverse hänvisningar till olika rapporter och utsagor. Det är förstas ingen vetenskaplig redogörelse utan endast en politisk pamflett som är tänkt att utgöra den politiska plattformen för pira-

terna i EU och för att lyfta den rörelsen. Man vill ta initiativet och en ledande roll och det är därför man är snabbt (och först) ute med vad man anser.

Rapporten kommer att behandlas på vanligt sätt i EU-parlamentet och den kommer att förändras i många viktiga avseenden genom de ändringsförslag som läggs innan den slutligen fastställs av EU-parlamentet.

Det intressanta med rapporten är att den tvingar EU-parlamentet att ta ställning i flera viktiga frågor och därmed kommer vi redan i april/maj se vad parlamentet anser vara en rimlig väg framåt. Det kan ge kraftiga fingervisningar till EU-kommissionen om vad man kan få stöd för och vad som inte är möjligt att lägga fram för parlamentet.

EU har tre parter när man ska göra viktigare

förändringar. EU-kommissionen har förslagsrätten men besluten fattas i EU-parlamentet och måste innan dess vara godkänt av Rådet (som består av alla medlemsstater).

Julia Redas rapport har kritiserats av svenska piratpartister för att inte vara tillräckligt långt gående i sin kritik av upphovsrätten medan andra kritiserar den för att gå för långt. BUS arbetar med att ta fram förslag till förändringar i rapporten tillsammans med våra nordiska och europeiska systerorganisationer i EVA.

MATS LINDBERG

Bildupphovs- rätt och BUS går ihop

2008 bildade BUS, tillsammans med KRO, KIF och SK samt upphovsmanorganisationerna på illustrations- och fotografområdet, en gemensam organisations för att hantera upphovsrättsliga ersättningar för alla bildupphovspersoner. Organisationen fick namnet Bildupphovsrätt i Sverige och tanken var redan då att efter ett tag undersöka hur Bildupphovsrätt och BUS skulle kunna samordna sina verksamheter.

BUS har sedan 2008 skött administrationen av den verksamhet som Bildupphovsrätt varit ansvarig för. Det gäller i första hand fördelningen av den individuella reprografersättningen, IR (som utgår för kopiering av bilder i undervisningsväsende och kopiering för intern information inom företag och andra organisationer), men också avtalet med SVT/UR som tecknades 2010 och som var Bildupphovsrätts första egna avtal.

Bildupphovsrätt har också haft i uppgift att diskutera fram avtal med kulturavsnittet för digitaliseringen av det stora antalet bilder som finns i olika arkiv, avtal som kommer att medföra ersättning och ett fördelningsuppdrag för Bildupphovsrätt.

Mot bakgrunden av att verksamheten i Bildupphovsrätt växer och därmed behöver resurser i form av anställda, lokaler, dataprogramutveckling, management och förvaltning startades i slutet av 2013 en utredning av hur det skulle utformas och hur samordningen mellan Bildupphovsrätt och BUS skulle se ut.

Resultatet blev att föreslå en fusion, det vill säga en sammanslagning, av Bildupphovsrätt och BUS på sådant sätt att Bildupphovsrätt fusionerades in i BUS. BUS ändrar sina stadgar så att Bildupphovsrätts verksamhet får plats inom BUS och slutligen är tanken att BUS tar namnet Bildupphovsrätt på ett eller annat sätt.

Beslutet om fusion är fattat och den nödvändiga dokumentationen har lämnats in till Bolagsverket och därmed är den formella processen mot en enhetlig organisation för alla bildupphovspersoner i gång. Stadgeändring i BUS kommer att genomföras vid två stämmor, en extra och en ordinarie, under våren 2015 och allt beräknas vara klart 1 juli 2015.

Med en enhetlig organisation kan bildskaparna samordna sin verksamhet och bygga de strukturer som är nödvändiga för att ta sig an alla de nya uppgifter som digitaliseringen kräver. Det är grunden för att möta framtiden med bevarade rättigheter och ökande inkomster för alla bildupphovspersoner.

MATS LINDBERG

CRM-DIREKTIVET

Direktivet om kollektiva förvaltningsorganisationer håller nu på att införlivas i svensk lagstiftning genom en utredning. I denna ingår BUS vd som expert tillsammans med andra representanter för de som är berörda av direktivet.

Direktivet är i flera avseenden svårt att förstå och tillämpa på svenska förhållanden eftersom det utgår från en problemsituation och verklighetsbild som inte helt motsvaras av den svenska. Tyvärr ger direktivet stor osäkerhet om tolkningen eftersom texten inte är tillräckligt precis. Detta gäller viktiga områden, som till exempel vilken typ av verksamhet som verkligen omfattas av direktivet.

I Sverige har man lagt stor vikt vid att yrkesorganisationer som KRO, Författarförbundet eller Teaterförbundet haft stor påverkan över hur deras medlemmars upphovsrätt har hanterats. Till exempel har dessa organisationer haft inflytande när det gäller avtalslicenserna: ett avtal som tecknas för den egna medlemsgrup-

pen som – under vissa omständigheter – ger utsträckt verkan och gäller samtliga upphovspersoner inom denna organisations verksamhetsområde. Det är bland annat på dessa områden oklart hur långt direktivet går och om en organisation omfattas eller inte och på vilka grunder ett sådant beslut i sådana fall fattas.

Enligt direktivet är en kollektiv förvaltningsorganisation »en organisation som har tillstånd enligt lag eller genom överlåtelse, licens eller annat avtal att som sitt enda eller huvudsakliga syfte förvalta upphovsrätter eller närstående rättigheter för mer än en rättighetshavare till gemensamt gagn för dessa rättighetshavare, och som uppfyller minst ett av följande kriterier: i) organisationen ägs eller kontrolleras av sina medlemmar, ii) organisationen är organiserad på ideell basis.« – Artikel 3 a i direktivet.

Med kollektiv förvaltning avses, enligt direktivets andra skäl, bland annat utfärdande av licenser till användare, kontroll av användare, inkassering av intäkter från användning av rättigheter

och fördelning av ersättning till rättighetshavare.

Vid fastställande om vilka organisationer som direktivet ska tillämpas på ska ett så kallat huvudsaklighetskriterium användas. Men många organisationer, som till exempel Teaterförbundet, har en blandad verksamhet, där man tillvaratar sina medlemmars intressen i olika avseenden och i första hand är en facklig organisation som tecknar kollektivavtal med teatrar, produktionsbolag, tv-bolag och andra som anställer eller anlitar de yrkespersoner som Teaterförbundet organiserar. I många av dessa avtal finns dock bestämmelser om upphovsrättsliga ersättningar som tillkommer vid ett vidare nyttjande av medlemmens verk till exempel av en inspelning på film eller ljudbok. Hur ska ett huvudsaklighetskriterium användas i denna situation? Det är en berättigad fråga som hittills inte besvarats.

Oavsett tolkning så ska direktivet följas upp och ges verkan genom att bestämmelser om sanktioner införs. Organisationer som omfattas

av direktivet ska registreras och om registrering inte sker kan vite utgå. En tillsynsmyndighet ska tillsättas som ska överse verksamheten och som kan ingripa i de fall man anser att reglerna inte följs. Tillsynsverksamheten är tämligen långtgående och straff kan utgå om felaktigheter begås av organisationen. Dessutom är direktivets regler detaljerade och kräver stora förändringar i många föreningars verksamhet. Detta gör det oerhört viktigt att texten som specificerar vilka organisationer som omfattas av direktivet tolkas korrekt. Risken för godtycke och rättsosäkerhet kan inte negligeras i dessa delar.

Vi hoppas och arbetar för att utredningen skapar nödvändig klarhet i dessa viktiga frågor. Resultatet ser vi i form av en SOU (statlig offentlig utredning) i slutet av våren och den nya lagen planeras träda i kraft någon gång i början av 2016.

MATS LINDBERG

PROCESSEN MOT WIKIMEDIA FORT- SÄTTER

BUS har stämt Wikimedia Sverige för upphovsrättsintrång. Som BUS tidigare berättat om driver Wikimedia webbplatsen www.offentligkonst.se där ett stort antal upphovsrättsligt skyddade konstverk publiceras utan upphovsmännens samtycke.

Efter en längre tids skriftväxling mellan BUS och Wikimedia stod det klart att Wikimedia inte hade för avsikt att ingå avtal med BUS för återgivningen av konsten. Wikimedia hävdade – tvärt emot gängse uppfattning bland experter på området – att återgivning av utomhuskonstverk är tillåten utan tillstånd på internet. BUS inställning är att det krävs medgivande från upphovsmannen.

Den bärande frågan i målet är i vilken utsträckning som upphovsrättslagen medger fri återgivning av konstverk som står stadigvarande placerade på eller vid allmän plats utomhus. BUS har sedan många år tillbaka ett flertal avtal med bland annat kommuner och landsting som handlar om precis den här användningen av konstverk. Avtal där bildanvändarna betalar för sig.

För BUS del berör det pågående målet viktiga principfrågor. Dels att försvara ekonomiskt betydelsefulla rättigheter för våra medlemmar, dels att förhindra att inskränkningar i upphovsrättslagen tillämpas på ett sådant sätt att fungerande avtalsmarknader undergrävs.

Parterna är överens om att genom en särskild rättegångsbestämmelse begära att tingsrätten skickar frågan vidare till Högsta domstolen för ett avgörande.

ERIK FORSLUND

FÖLJERÄTTSUTRED- NINGEN LÄGGS I BYRÅLÅDAN?

Utredningen om följerrätt och museer är färdig och remissrundan är över. Justitiedepartementet har dock lagt den åt sidan och har inga planer på att lägga fram förslag för riksdagen, man skyller på att man inte hinner. I bästa fall beror det på passivitet och nedprioritering av konstnärsfrågorna till förmån för annat. I sämsta fall står det en politisk vilja bakom. Som framgår är båggen anledningarna negativa för konstnärerna.

I själva förslaget var remissinstanserna helt eniga om att det behövs skärpta regler för konsthandels redovisning av följerrätt, men var delade (mellan konsthandel och konstnärorganisationer) i frågan om ökad minimipris samt

huvudsakligen positiva till att ge museerna ökade möjlighet att kopiera mm för sitt interna arbete.

BUS har sedan följerrätten infördes 1996 påtalat bristerna i hur lagstiftningen utformats i de delar som ger den inkasserande organisation möjlighet att med tvångsmedel få fram redovisning (betalning) från konsthandlare med ambulerande verksamhet eller butikshandeln. Vi har kunnat visa för utredningen att fusket är omfattande. Konstnärerna förlorar ett antal miljoner kronor varje år på detta missförhållande.

Utredningens förslag är inte särskilt svårt att genomföra och det är ingen stor sak att skriva den proposition som behöver föreläggas riksdagen. Justitiedepartementets inställning är därför värd att kritiseras och det kommer BUS att göra genom att lyfta frågan till regering och riksdag.

MATS LINDBERG

zinkvit.se

